

Elena Cuza
Prima Doamnă a României

Elena Cuza
Prima Doamnă a României

Muzeul Național Cotroceni

1991-2011
de ani de la înființare

*Administrația Prezidențială
Muzeul Național Cotroceni*

Proiect coordonat de Adina Reștea, director Muzeul Național Cotroceni

Organizatori expoziție:

dr. Mihail Ipate

dr. Ștefania Ciubotaru

Colaboratori:

Complexul Muzeal Național "Moldova", Muzeul Unirii - Iași

Aurica Ichim - șef birou Conservare

Muzeul Național Peleş

Macrina Oproiu

Muzeul Național de Istorie a României

dr. Oana Ilie

Muzeul Municipiului București

dr. Cornel Scafeș

Biblioteca Academiei Române

Cătălina Macovei - Șef Cabinete Stampe, Hărți, Muzică

Natalia Bangăla

Muzeul Militar Național "Regele Ferdinand I"

Luminița Iordache

Muzeul de Istorie Galați

dr. Elena Ingrid Bahamt

Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra Neamț

Mihaela Verzea

Elena Cojocariu

Muzeul Literaturii Române Iași

dr. Dan Jumară, director general

Anca Buzea

Oana Melinte

Muzeul Theodor Aman

Iulia Șerban

Colecția particulară dr. Mariana Păvăloiu

Cu 20 de ani în urmă, la 27 decembrie 1991, într-o zi de sărbătoare, de Sfântul Ștefan, o nouă instituție culturală, de rang național, își deschidea porțile marelui public. Cu o tematică variată și un patrimoniu bogat, Muzeul Național Cotroceni salva pentru prezent și viitor, o istorie de peste trei veacuri. O istorie care și-a făcut loc în conștiința publicului de-a lungul celor 20 de ani de existență ai muzeului, prin expoziții, colocvii pe teme de istorie și artă, dezbateri, seri muzeale, lansări de carte, concerte, programe multi și interdisciplinare, astfel încât, prin toate activitățile sale, muzeul să se definească către public drept un muzeu al mileniului trei.

În spiritul tematicii și valorilor culturale promovate de-a lungul celor 20 de ani, toate evenimentele culturale organizate de muzeu în anul 2011, subliniază momente și personaje importante ale istoriei noastre naționale, prezintă operele unor artiști majori ai artei românești, lansează dezbateri cu privire la teme definitorii ale muzeologiei contemporane etc.

În acest fericit context, primul eveniment cultural al acestui an este expoziția închinată doamnei Elena Cuza, soția domnitorului Alexandru Ioan I. De-a lungul istoriei locului, de peste trei veacuri, numeroase personalități politice și-au legat numele și destinul lor de spațiul de la Cotroceni. Astfel, dacă numele lui Al. I. Cuza rămâne indisolubil legat de Unirea de la 1859 și de modernizarea statului român, numele soției sale, doamna Elena Cuza, va rămâne legat de opera de binefacere începută la București, patronând Azilul Elena Doamna, dedicat fetelor orfane și continuând la Iași, unde a lucrat benevol, ca infirmieră, la spitalul Caritatea.

Sub pecetea unui destin nu tocmai potrivit, înnobilită de calitățile sale sufletești și de educația primită, Elena Cuza avea să-și dedice întreaga viață și avere operelor de caritate și binefacere. Devenită prima doamnă a României, ca urmare a istoricului eveniment de la 1859, Elena Cuza și-a adus contribuția și la opera reformatoare a soțului său.

Iată de ce, în semn de prețuire, i-am dedicat Doamnei Elena Cuza, o expoziție la Muzeul Național Cotroceni.

Obiecte personale, îmbrăcăminte, mobilier, scrisori de la persoane dragi, fotografii, litografii, alcătuiesc lumea fascinantă a secolului XIX, din interioarele palatului de la Cotroceni, unde, nu pentru mult timp a locuit Elena Cuza. Recompunerea atmosferei acelor vremuri este realizată prin amenajarea unui spațiu nou de expunere, aflat, printr-o fericită întâmplare, așa cum o confirmă descrierile și documentele vremii, în apropierea fostului apartament al doamnei Elena Cuza.

La răscrucea unei istorii nu tocmai generoase cu personalitățile sale marcante, Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, prin însemnătatea covârșitoare a Unirii de la 1859 și a întregii opere de reformare a statului român, și Doamna Elena Cuza, prin operele de binefacere cărora li s-a dedicat cu o emoționantă devoțiune, au înnobilat istoria unui loc și a unei națiuni.

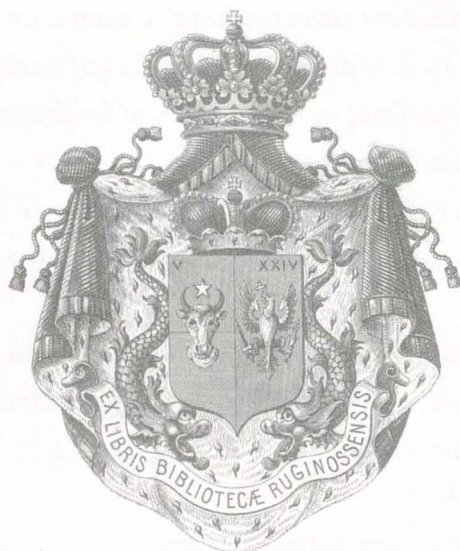
În semn de aleasă prețuire pentru colaboratori, sponsori, parteneri și nu în ultimul rând, colegii mei, care au dat viață acestui proiect, închei mulțumindu-le tuturor, prin frumoasele cuvinte :

“La toți de față și viitori, sănătate !”

Alexandru Ioan I

Director

Adina Reștea

Două erau, după Nicolae Iorga, trăsăturile Elenei Cuza: cea mai autentică maiestate și cea mai desăvârșită simplitate. Prima îi venea din originea sa de mare aristocrată, pentru că era fiica postelnicului Iordache Roșetti și a Catincăi Sturdza, două dintre cele mai mari familii ale Moldovei primei jumătăți a secolului XIX. Cea de a doua venea din firea ei, mult prea timidă, din bunătatea ei necuprinsă, pe care toți contemporanii i-au recunoscut-o. Educația de familie nu-i încurajează un fel mai larg și mai expansiv de înțelegere a vieții. E făcută după principii pedagogice prea severe, sub îndrumarea mamei ei și a unor pedagogi și profesori străini, la conacul de la Solești-Vaslui și apoi la moșia unchiului ei Constantin Sturdza de la Șcheia, într-un cadru prea închis. O educație dominată de învățarea a două limbi străine, germana și franceza, pe care le va stăpâni foarte bine și le va vorbi și scrie cu eleganță, mai ales franceza, cum o demonstrează corespondența sa cu Hermiona Asachi. Dintr-o educație mult prea de familie cade la nici 19 ani (era o vreme în care fetele se măritau foarte tinere) în brațele unui soț, Alexandru Ioan Cuza, total diferit de ea. El căuta o soție de neam ales, care să-i ridice rangul în societate (Cuza provenea dintr-o familie de boieri mijlocii), ea visa zburători. El seducător, bărbat de mare succes, om de societate, ea timidă, retrasă, cumpătată, cu o foarte mică încredere în forțele proprii și care nu avea acel vino-încoace care atrage la o femeie. În plus, nu poate aduce pe lume un copil. Și Cuza e un mare iubitor de copii. Sunt deosebiri de caracter care se mai estompează în momente de excepție. Cum a fost încercarea de revoluție din Moldova din 1848, când tânăra soție, văzându-și soțul arestat și dus de la Iași spre Galați, aleargă la consulul britanic Cuninghan și pune la cale evadarea lui Cuza la Brăila, de unde apoi pleacă la Cernăuți și apoi la Viena și Paris.

Viața cuplului Cuza se desfășoară între evenimente cotidiene, care sunt multe ce-l implică pe tânărul Cuza, și între o aventură sau alta a acestuia. Cea mai cunoscută dintre ele este aceea cu Cocuța Vogoride, soția caimacanului Nicolae Vogoride, relație care îl ajută mult în repetarea alegerilor pentru Divanul ad-hoc al Moldovei în 1857. O viață care continuă să fie astfel și după ce în calea lui Cuza apare Maria Obrenovici. Fiica lui Costin Catargiu și a Smărandiței Balș, căsătorită cu un general sârb și apoi cu Miloș Obrenovici al Serbiei (decedat în 1860), Maria era o frumusețe a vremii. Era și prințesă și bogată. Strălucește la balurile, la petrecerile vremii. La Palatul Domnesc de pe strada Lăpușneanu din Iași e remarcată de A.I. Cuza. Între cei doi se naște o adevărată pasiune. Maria Obrenovici pune în relație nu numai sentiment, ci și interes. Îi aduce domnitorului doi copii, pe Alexandru și Dimitrie, pe care soții Cuza îi vor adopta, vrea să se afișeze cu Cuza pretutindeni, alături de Cezar Librecht crează o adevărată camarilă influențând negativ domnia lui Cuza. Mulți prieteni devotați ai domnitorului sunt îndepărtați.

Lingușitori și afaceriști le iau locul. "Mica curte a lui Cuza din București era una din cele mai destrăbălate", scria britanicul Gordon Brook-Shepherd, desigur exagerând.

Maria Obrenovici voia să fie prima doamnă a țării (nu fusese ea și a Serbiei?). Elena, legitima Doamnă, a vrut de mai multe ori să renunțe la soțul ei. Și de fiecare dată a reușit să n-o facă. Suferă enorm, dar comportamentul său public e ireproșabil.

Când suferința e prea mare, prea lângă ea, pleacă la Paris, unde chiar rămâne pentru trei ani. Cu sufletul ei bun și educația pe care o avea își dedică vremea operelor caritabile. Patronează Azilul Elena Doamna din București, destinat fetelor orfane, lucrează la Iași la Spitalul Caritatea, susține tineri talentați, dă petreceri caritabile, ajută pretutindeni unde poate s-o facă și se implică în toate operele de binefacere. Trece peste toate și înfiiază pe copiii lui Cuza cu Maria Obrenovici, ocupându-se de educația lor. Împărtășește cu stoicism exilul soțului detronat. Relația lui cu Maria Obrenovici nu încetează nici după pierderea tronului. Elena Doamna e sfătuită de toți ai ei ca măcar acum să renunțe la Cuza. N-o face nici acum, și, după moartea acestuia, în 1873, îi păstrează amintirea cu extraordinară devoțiune, neîngăduind să se rostească un singur cuvânt despre slăbiciuni pe care le cunoștea, le îngăduise și - o spunea cu mândrie - le iertase, ca singura care pe lume putea să aibă acest drept (N, Iorga). A supraviețuit tuturor celor pe care i-a iubit sau i-a cunoscut îndeaproape (în 1876, la 44 de ani moare și Maria Obrenovici de cancer. Să fi fost pedeapsa lui Dumnezeu?). Elena Doamna e exemplul de ființă care se învinge pe sine pentru a nu face rău altora de lângă ea. Suferă în viață dar se salvează în istorie. Demonstrează superioritatea celor care știu să se sacrifice.

Profesor universitar doctor Ion Bulei

Despre anul de grație 1859, când voința politică a românilor a dus la dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza la 5 și respectiv 24 ianuarie, ca domn al Moldovei și al Țării Românești s-au scris nenumărate pagini, ca și despre oamenii politici care au trudit pentru îndeplinirea acestui ideal: Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri, Cezar Boliac, Dimitrie Bolintineanu etc.

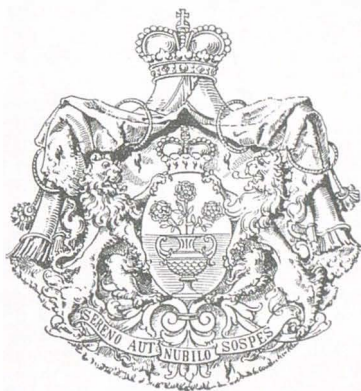
Mai puține s-au scris însă despre Doamna Elena Cuza, stâlpul de nădejde al vieții domnitorului Alexandru Ioan Cuza, cea care era numită în cercurile înalte "minunata principesă", și care a căutat atâta timp cât a trăit să-l impună de domnitor tuturor celor care nu îl priveau cu ochi buni, păstrându-i vie memoria în conștiința românilor.

Elena Cuza s-a născut la 17 iunie 1825, la Iași, ca fiică a postelnicului Iordache Rosetti și a soției sale, Ecaterina (Catinca), fata logofătului Dumitrache Sturdza din Miclăușeni și sora boierilor cărturari Constantin și Alexandru Strudza.

Copilăria și-a petrecut-o la moșia părinților la Solești (ținutul Vasluiului), alături de cei trei frați - Constantin, Dimitrie, Teodor și de sora Zoe.

De mică a primit o educație aleasă, sub supravegherea directă a mamei, a învățat limba franceză și germană, iar de la vârsta de șapte ani, și-a continuat studiile în particular cu profesori străini, la moșia de la Șcheia a unchiului său Constantin Sturdza.

Tânăra Elena Rosetti era o fire retrasă, domoală, cumpătată, foarte timidă și lipsită de încredere în forțele proprii. Viitorul soț, Alexandru Ioan Cuza era însă opusul ei, o persoană extrovertită, impulsivă, care se simțea bine printre oameni și foarte galant cu femeile.

Blazonul familiei Rosetti

Împrejurările certe ale întâlnirii celor doi tineri nu se cunosc, dar sunt suficiente date din care rezultă că ei s-au cunoscut la Iași, la seratele Diditei Mavrocordat sau la balurile organizate în saloanele lui Nicolae Cantacuzino, în cursul anului 1841.¹

Elena Rosetti și Alexandru Ioan Cuza s-au căsătorit în ziua de 30 aprilie 1844 la Iași. Părinții mirilor se înțeleseseră să facă nunta la Solești, dar fiindcă logofătul Dimitrie Sturdza de la Miclăușeni (tatăl Ecaterinei Rosetti, mama Elenei) era bolnav, și dorind binecuvântarea "acestui respectabil bătrân", cununia s-a făcut la Iași, într-un cadru mai restrâns.²

După căsătorie, tânăra pereche a locuit la Galați - în casa postelnicului Ioan Cuza - unde Alexandru Ioan Cuza îndeplinea funcția de președinte al Judecătoriei ținutului Covurlui. În lipsa soțului, Elena Cuza își petrecea majoritatea timpului citind, cosând și păstrând o corespondență constantă cu mama sa, de care a fost foarte apropiată.

Din scrisorile Elenei Cuza aflăm astfel amănunte interesante, despre cum era atmosfera la Galați în acea perioadă, despre protipendada orașului, pe care o cunoscuse într-un timp relativ scurt și care "era de o monotonie fără asemănare".³

Alexandru Ioan Cuza obișnuia la rândul-i să scrie socrilor săi, pe care îi numea "dragii mei părinți", așa cum apare în scrisoarea datată 28 septembrie 1844. Cu acest prilej Cuza le scria că "și eu rugând în toate zilele pe atotputernicul de a nu vă lipsi nimic, ca răsplată a fericirii de care mă bucur lângă Elena, fericire pe care o dătesc bunelor principii pe care i le-ați dat și exemplului pe care l-a avut sub ochii ei în dumneavoastră, mă socotesc foarte fericit de a vă fi cu totul devotat ca un fiu".⁴

La împlinirea unui an de la căsătoria cu Alexandru Ioan Cuza - 30 aprilie 1845 - Elena Cuza îi scria mamei sale că "astăzi este 30 aprilie și această zi este aceea care a încununat fericirea mea. Da, dragii mei părinți, astăzi este aniversarea căsătoriei mele și trebuie să vă gândiți că atunci când ești fericit, această zi este cea mai frumoasă pe care o poți avea în viață".⁵

La 10 ianuarie 1846, Iordache Rosetti - tatăl Elenei Cuza - s-a stins din viață, fiind înmormântat în pronaosul bisericii de la Solești, ctitorită de soția sa, Ecaterina Rosetti. În primăvara aceluiași an, Elena Cuza a călătorit împreună cu soțul său la Odessa, Constantinopol și apoi în Grecia, după care au revenit la Galați.

Elena Cuza

În vâltoarea evenimentelor anului 1848, timida Elena Cuza a avut curajul să pregătească evadarea soțului său, implicat în mișcările politice din Moldova. Acesta fusese arestat și trimis în surghiun peste Dunăre, la Măcin. Tânăra sa soție și-a învins teama, a plecat la Galați (de la moșia Solești, unde fusese chemată de mama ei) și intervenind pe lângă consulul englez a reușit să obțină eliberarea lui Cuza,

care s-a refugiat la Viena, urmat fiind de Elena.

Anul 1849 l-a adus pe tronul Moldovei pe domnitorul Grigore Alexandru Ghica, în timp ce familia Cuza s-a aflat la Viena, Paris, Constantinopol și apoi Galați.

Din 1852, după ce Alexandru Ioan Cuza a fost numit pârcălab de Galați, au apărut primele neînțelegeri în căsnicia celor doi. Aflat la Galați, în primăvara anului 1852, Alexandru Ioan Cuza îi scria cumnatului său Iordache Lambrino că este mâhnit din cauza unor calomnii și că "obârșia celei care-mi este soție, este ultimul lucru pentru care aş aprecia-o".⁶

La 7 mai 1853, Elena Cuza a plecat în Franța, apoi în Austria și Italia. La data de 3 iulie 1853 îi scria mamei sale de la Ems (Austria), cu un ton plin de tristețe că "dragă mea mamă, mata ești cred singura ființă din lume care ai afecțiune pentru mine, da, sunt sigură că nimeni nu mă iubește decât mata, căci ești mama mea, mă iubești așa cum sunt, plină de defecte, rea, morocănoasă".⁷ Putem trage concluzia că Elena Cuza nu era sigură de dragostea soțului său, și că într-adevăr existau probleme în relația lor de cuplu, probleme care s-au adâncit după ce Alexandru Ioan Cuza a cunoscut-o pe Maria Obrenovici.

În luna mai a anului 1854, familia Cuza a plecat în Austria la Karlsbad pentru "feredeie/băi", fapt pentru care au fost eliberate pașapoarte. Semnalmentele trecute în pașapoartele celor doi erau următoarele: "Elenco Cuza: ochii căprui, fața rotundă, stat de mijloc, vârsta 28 de ani, nasul de mijloc, gura mică, părul castaniu, fața smadă. Alecu Cuza: vârsta 34 de ani, statul potrivit, fața bălană, ochii căprui, părul blond deschis, nasul potrivit, gura cam mare, deosebite sămne nu are".⁸

La 3 iulie 1857 a luat sfârșit domnia lui Grigore Alexandru Ghica, fiind numit caimacam Theodor Balș, un antiunionist convins. În vara aceluiași an, Elena Cuza s-a aflat la Paris, de unde la 30 august i-a scris mamei sale "buna mea mamă, ești singura care mi-a scris, niciunul dintre ai mei nu mi-a scris, nici un cuvânt de când am părăsit țara. Dacă ai ști cât e de trist și dureros să te vezi uitat de cei pe care-i iubești, pe care îi iubești mai mult decât pe tine însuși, dar mata dragă și bună mamă, fii generoasă și scrie-mi des. Parisul este frumos, tare frumos și eu aş fi tare fericită dacă nu aş fi atât de singură și atât de departe de toți acei pe care-i iubesc".⁹ Explicația că nu primise nicio scrisoare de la soțul său, este aceea că toată lumea era preocupată de organizarea alegerilor pentru Divanul ad-hoc. Oricum sensibilitatea, sinceritatea și devotamentul Elenei Cuza, faptul că își iubea soțul și familia mai presus de orice, răzbate din întreaga ei corespondență.

Tot în scrisoarea din 3 iulie 1857, îi relata mamei sale că a participat la înmormântarea fostului domnitor Grigore Alexandru Ghica (care se sinucisese la Paris), alături de toți moldovenii care se aflau în capitala Franței, "dar era un trist cortegiu în comparație cu ceea ce ar fi fost în țară sa".¹⁰

Începutul anului 1858 a adus moartea lui Zoe Lambrino - sora Elenei Cuza - fapt pentru care aceasta s-a aflat mai multe luni la moșia Banca, proprietate a cumnatului său Iordache Lambrino. La sfârșitul anului 1858, dintr-o altă scrisoare adresată mamei sale, aflăm că familia Cuza se mutase în casa lui Pavel Stoianovici - socrul fratelui Elenei - Constantin Rosetti Solescu. În această scrisoare, Elena își ruga mama "să-i trimită ce va vrea: dulcețuri, unt, castraveți murați și dacă vrei să poruncești să mi se facă puțină sfeclă murată".¹¹ În ceea ce privește știrile politice, îi declara că "nu știu nimic, căci sunt foarte ocupată cu treburile mele și nu văd pe nimeni".¹² Rezultă deci, că familia Cuza ducea o viață cât se poate de obișnuită, iar viitoarea doamnă a României era preocupată în special de treburile casei și mai puțin de problemele politice, în care soțul său era implicat.

La 1 ianuarie 1859, o nouă scrisoare semnată Elena Cuza pornea către Solești, prin care devotata fiică îi transmitea mamei sale "un bun și fericit an" și îi mulțumea pentru că priorul trimis. Îi scria că a dat și

un dîneu "la care am invitat pe toți prietenii mei să vină să ia parte, un căprior fiind o raritate".¹³ Despre soțul și frații săi scria că sunt la Divan - de fapt Adunarea Electivă, ale cărei lucrări se deschisese la 28 decembrie 1858.

În seara de 3 ianuarie 1859, în timp ce Partida Națională s-a întâlnit în "Sala Elefant" spre a discuta și propune un candidat la domnie, Alexandru Ioan Cuza se afla cu soția și cumnații săi - Constantin și Dimitrie Rosetti - la masă în casa Rosetti, după care s-au dus la Teatrul de la Copou. Luni, 5 ianuarie 1859, la ora 11.00 s-a oficiat un Te-Deum la Biserica "Sfântul Nicolae Domnesc", după care toți deputații au intrat în sala de ședințe a Adunării Elective. La ora 12.00 s-a trecut la vot, Cuza fiind ales în unanimitate, domn al Moldovei.

Doamna Elena Cuza a povestit mai târziu, că în seara zilei de 3 ianuarie, viitorul domn a evitat să se ducă la casa lui C. Rolla - actualul Muzeu de Istorie Naturală din Iași - unde se întruneau unioniștii, deși se afla pe lista candidaților și avea drept la un vot pentru oricare alt candidat. El a refuzat invitația prietenului său Nicolae Pisoschi de a participa la un presupus vot final și a hotărât să meargă la o reprezentație la Teatrul cel Mare din Copou. Pe la douăsprezece noaptea - își amintea Doamna Elena - fratele său, Costache Rosetti, a năvălit în casă și i-a povestit ce s-a întâmplat. Unioniștii se certau între ei și, pentru că nu se ajungea la un consens, Mihail Kogălniceanu a vrut să plece, când Nicolae Pisoschi a pronunțat numele lui Cuza, care „fu îndată primit de cei de față”.¹⁴

În acest context, Elena Cuza i-a scris mamei sale, anunțându-i faptul că soțul său a fost ales domn al Moldovei: "dragă mea mamă, providența a vrut să ne răsplătească pentru modestia noastră și să ne ridice la un rang, pentru mine nemeritat. Fie ca Dumnezeu să mă protejeze totdeauna și să-mi dea tot ce trebuie, pentru a merita tot timpul entuziasmul, bunăvoința și afecțiunea cu care am fost primită".¹⁵ Așadar, modestia Elenei Cuza s-a manifestat și cu acest prilej, ea considerând ca nemeritată demnitatea pe care o dobândise, aceea de doamnă a Moldovei, fiind "copleșită de atâta mărire", așa cum scria proaspătul domn soacrei sale, pe care o ruga să vină să-i vadă și să o încurajeze pe Elena.

La 24 ianuarie 1859, Alexandru Ioan Cuza a fost ales și domnitor al Țării Românești, de către Adunarea Electivă de la București, la propunerea lui Vasile Boerescu. Cuza a fost înștiințat telegrafic, iar la 29 ianuarie 1859, delegația condusă de C.A. Rosetti a plecat spre Iași, pentru a aduce actul alegerii de la 24 ianuarie. Domnitorul i-a primit în sala tronului, cu deputații și celelalte autorități, la ceremonie luând parte și consulii francez și rus. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a ajuns la București în ziua de 8 februarie 1859, îndreptându-se spre Dealul Mitropoliei. După Te-Deum-ul de la Mitropolie, Cuza a mers în sala Adunării Elective unde se aflau miniștrii, clerul și deputații. Domnitorul a luat loc pe podiumul rezervat președintelui Adunării, refuzând să i se pregătească tronul și după un scurt discurs în fața celor prezenți, s-a îndreptat spre palatul domnesc, unde a primit vizita miniștrilor și militarilor. Jurământul l-a depus în ziua de 10 februarie 1859, pe Evanghelie și nu pe Regulamentul Organic și s-a conformat "ungerii" în catedrala mitropolitană.¹⁶

La 30 martie 1859 s-a descoperit un complot împotriva lui Alexandru Ioan Cuza, moment pe care acesta l-a calificat ca fiind un "plan străin", menit să stopeze unirea. Într-o scrisoare datată 1 aprilie 1859, Doamna Elena Cuza - aflată la Iași - îl felicita pe domnitor pentru descoperirea complotului, și îl anunța de faptul că la Mitropolie avusese loc un Te-Deum, în prezența corpului consular, a miniștrilor, deputații Camerei, armatei și tuturor funcționarilor. "După ceremonie - scria Elena Cuza - toată lumea a venit la mine să mă felicite. Vă transmit felicitările tuturor și eu nu găsesc cuvinte pentru a mulțumi cerului de a vă fi salvat. Fiți prudent și dați-mi mai des vești".¹⁷

După dubla alegere a soțului său, ca domn al Moldovei și al Țării Românești, pentru Elena Cuza au

început zilele tulburătoare ale vieții de Înalță Doamnă, despre care scria îngrijorată mamei sale, că nu era pregătită: "mâne dau o serată și-ți mărturisesc că nu-mi mai văd capul. Am trăit mai totdeauna departe de societate și nu știu nici eticheta, nici îndatoririle pe care trebuie să le am acum. Sper totuși că vor fi generoase cu mine compatrioatele, și-mi vor ierta naivitatea și simplitatea". Serata era dată cu ocazia sosirii delegației muntene condusă de C.A. Rosetti (29 ianuarie 1859), care aducea actul alegerii de la București.

Anul 1860 a adus plecarea Doamnei Elena Cuza la Paris, la îndemnul soțului său, pentru a nu se expune intrigilor. Era vorba de faptul că, în viața domnitorului intrase Maria Obrenovici, o doamnă de la curte, fiica cea mare a lui Costin Catargiu și mama viitorului principe al Serbiei - Milan. Datorită acestei femei, care urmărea să devină prima doamnă a țării, atmosfera din jurul domnitorului, era adesea încordată.¹⁸

De la Paris, principesa a corespondat cu mama sa, dându-i detalii despre felul cum își ducea viața de zi cu zi și anume: "îmi ceri amănunte despre felul meu de viață?. Dar este foarte simplă: mă scol, mă îmbrac, mănânc, trăsura mea sosește, mă plimb, fac câteva vizite unor prieteni sau în unele locuri demne de a fi cunoscute și interesante, revin să iau prânzul, după care reîncep a cutreiera, afară numai dacă nu primesc la mine sau dacă nu lucrez ascultând o lectură. Iată totul, în rest cel mai mare calm. Vezi, dragă mamă, că se trăiește tot așa de în liniște la Paris, ca și la Vaslui, toată diferența este că Parisul este puțin mai mare, puțin mai bine luminat noaptea și că se vede puțin mai multă lume".¹⁹

La 4 decembrie 1860, într-o nouă scrisoare către Catinca Rosetti, Doamna Elena Cuza încerca să-și liniștească mama, vizavi de temerile acesteia legate de lipsa ei din țară: "te implor să nu te mai neliniștești atâta din cauza mea. Dragă mamă, eu trăiesc liniștită, ferită de acele mii de hărțuieli, care acolo aruncau atâta dezgust asupra mărețiilor care mă înconjurau. Nu cumva puțin din această măreție regreți pentru fiica ta?. E atât de firesc pentru o mamă să aibă ambiții pentru fiica ei. Dar dacă vrei să-ți amintești caracterul și firea mea, vei recunoaște că această existență în care nu-ți aparții niciodată și este în întregime folosită la lupte ascunse, împotriva a tot ce mă înconjoară, nu are de ce să-mi provoace regrete. Dacă nu aș avea în țară un soț, o mamă, o familie pe care-i iubesc, niciodată nu aș reîncepe de bună voie o viață care îți ia totdeauna ce-i mai bun în sufletul nostru. Ah, dacă aș putea cu o lovitură de baghetă să transport lângă mine tot ceea ce iubesc. Nu m-aș mai gândi să plec. Sunt atât de mulțumită de viața mea liniștită. Apoi, dragă mamă, nu sunt cu totul singură, în fiecare zi fac încântătoare cunoștințe. Câteodată am atâtea vizite joia (era ziua de primire ca doamnă a țării), ca la Iași. Apoi mă plimb, merg la teatru și zilele se duc atât de repede, neaducându-mi altă grijă decât aceea a sănătății mamei și fericirea tuturor".²⁰

În cursul lunii martie 1861, Doamna Elena Cuza a fost invitată de împăratul Napoleon al III-lea și împărăteasa Eugenia într-o audiență "cu caracter cu totul intim", dar de la care nu au lipsit totuși "conveniențele și nici eticheta majestaților lor imperiale, către o principesă domnitoare".²¹

La începutul lunii ianuarie 1862, Elena Doamna se afla încă la Paris, de unde saluta "succesul unirii moldovalahie". În decembrie 1861 se realizase deplina unire administrativă și legislativă a Principatelor, iar domnitorul Alexandru Ioan Cuza dăduse o proclamație către românii din ambele principate, aducând oficial la cunoștință această realizare: "alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie".²²

Elena Doamna revenit în țară, rechemată fiind de soțul său, la mijlocul anului 1862, pentru a face onorurile curții. Sfioasa Elena s-a întors de la Paris schimbată radical, părea o altă femeie, uimindu-l pe soț și uluindu-și rivala, care s-a retras într-o casă de pe strada Amzei, lângă Podul Mogoșoaiei (azi Calea Victoriei).

Așadar, Doamna Elena Cuza a preluat comanda palatului domnesc, organiza primiri, se ocupa de educația femeilor, lua în grijă bătrâni, iniția acțiuni ca o politiciană de "culoare roșie", așa cum îi spunea chiar domnitorul lui C.A. Rosetti: "Măi Rosetti, am aici în palat o persoană mai roșie decât tine, pe Domnița mea".²³

Elena Cuza avea fără îndoială rolul de povățuitoare pe lângă domnitor, în opera de reformare a țării: "vodă Cuza simțea o mare mândrie când putea să afirme, că are o soție cu concepții așa de înaintate pentru binele și viitorul țării. Iar eu mă simt fericită ca am putut contribui la înzestrarea țării cu acele legi care fac gloria și mândria ei".²⁴ Tot principesa l-a îndemnat pe Alexandru Ioan Cuza să elaboreze legea învățământului primar obligatoriu și gratuit, iar în 1863, la stăruința sa, domnitorul a permis revoluționarilor polonezi să treacă prin țară arme și muniție, pentru mișcările pe care le pregăteau. Deși mișcarea revoluționară a fost înfrântă, în semn de recunoștință, Doamna Elena Cuza a primit din partea directorului Muzeului Național Polonez din Rappersvyl, un frumos album pe care scria: "Alteței sale Serenissime Principesa Elena Cuza, ca o mărturisire de recunoștință pentru protecțiunea și asistența dată compatrioților în 1863 de soțul său Alteța Sa Serenissimă Alexandru I al Moldovei și Valahiei".²⁵

În calitate de doamnă a țării, Elena Cuza a avut la palatul domnesc din București un tron al ei, cu stema de stat și monogramă, sigilii de bronz și de argint cu stema de stat, coroana princiară și inițialele "E.D", ca și inițialele numelui "E.C" sau "H.C." imprimate pe obiectele personale.²⁶

De numele Doamnei Elena Cuza se leagă și înființarea "Azilului Elena Doamna", loc destinat copiilor orfani, ale cărui începuturi fuseseră inițiate de dr. Carol Davila, după moartea primei sale soții, Maria Davila.

Activitatea caritabilă a Doamnei Elena Cuza a fost remarcată și de către presa franceză. De exemplu, "Monitorul Oficial" din 7 septembrie 1862 a publicat o știre preluată din jurnalul "L'Union" din Paris, din 29 august 1862 "este încă o serie de lucrări care se săvârșesc în afară de orice luptă politică, acestea sunt operele pioase și de binefacere a cărei direcțiune a luat-o Măria sa Doamna Elena și care prosperează în mâinile sale grație binevoitoare sale sollicitudini și grație asemenea sprijinului unanim ce aceste opere găsesc în țară."²⁷

La începutul lunii ianuarie 1863, Doamna Elena Cuza a primit din Italia, de la Ida Vegezzi Ruscalla - fiica publicistului filoromân Giovenale Vegezzi Ruscalla - o scrisoare, împreună cu un extras de 35 de pagini, din "Rivista contemporanea", din noiembrie 1862, cuprinzând legende românești sub titlul "Baba Dochia", lucrare dedicată principesei domnitoare. În răspunsul către Ida Vegezzi Ruscalla, principesa a mulțumit în numele său și al domnitorului și a recunoscut că a citit lucrarea "cu un viu interes și cu adâncă recunoștință".²⁸

În cursul anului 1863, Elena Doamna și-a făcut simțită prezența în viața publică și anume: a luat parte la balul dat de municipalitatea București și la balul din 5 februarie de la palatul domnesc. Cu acest prilej, prințesa a purtat o rochie albă, garnisită cu dantele albe, pe mai multe jupeane cu buchete de camelii naturale, în păr având camelii albe și roșii, și a dansat cinci cadriluri, primul cu decanul consulilor, baronul austriac Eder. La sfârșitul lunii martie l-a însoțit pe domnitor în călătoria în Moldova, îndreptându-se mai întâi spre Galați, unde au asistat la Slujba de Înviere la biserica "Ovidenia", aflată în apropiere de casa părintească a domnitorului. Tot la Galați, principesa a vizitat orfelinatul înființat de Ana Ghica, soția fostului părcălab Iorgu Ghica, care purta numele "Elena Doamna", apoi au plecat spre Bârlad unde au ajuns la data de 4 aprilie, iar la 7 aprilie au ajuns la Iași, unde garnizoana "forma linia ulițelor care merg la palat".²⁹

Întotdeauna principesa se simțea bine la Iași, în casa părintească de la Solești, dar mai ales la Ruginoasa, moșie ce fusese cumpărată de domnitor în primăvara anului 1862, de la urmașii logofătului Costache Sturdza, și care a costat 112000 ducăți. Reamenajarea castelului de la Ruginoasa a fost supravegheată îndeaproape de către principesa, fiind un adevărat loc de refugiu față de "ostenelile și plictisul de la București".³⁰

Toamna anului 1863 a găsit-o pe Elena Cuza la Paris, de unde a revenit în țară la începutul lunii decembrie, iar dintr-o scrisoare către mama sa aflăm că se pregătea de petrecerea sărbătorilor la palat, urmând să dea "patru mari serate și un bal".³¹

Anul 1864 a adus importante schimbări în viața politică a țării, și anume lovitura de stat de la 2 mai, act care a consolidat autonomia Principatelor Unite, față de marile puteri. Doamna Elena Cuza își petrecea mare parte din timp la Ruginoasa, purtând corespondență cu soțul său, dar și cu ceilalți membri ai familiei. De exemplu, la 13 mai 1864 îi scria domnitorului la București următoarele: "știind că vă face plăcere să aveți mereu noutăți de la mine, vă spun că sunt perfect sănătoasă. Aici vremea este mereu urâtă, dar ocupațiile mele nu-mi lasă timp de a observa asta. Salut afectuos. Elena".³²

În ceea ce privește relația cu Alexandru Ioan Cuza, în ciuda sfaturilor familiei sale de a divorța, deoarece acesta nu renunțase la Maria Obrenovici, răbdătoarea Doamnă Elena Cuza continua să-și iubească cu resemnare soțul, făcând supremul gest de a accepta să-i înfieze pe cei doi copii nelegitimi ai domnitorului, Alexandru și Dimitrie. De fapt, tocmai acest lucru a salvat căsătoria celor doi, decizia ei venind și din sentimentul matern neîmplinit. I-a iubit și i-a crescut cu tot sufletul, s-a dedicat lor în totalitate, renunțând la viața de curte și la obligațiile sociale. Oficial s-a spus că au fost adoptați doi copii fără părinți, dar tot Bucureștiul știa adevărul. Domnitorul îi iubea foarte mult pe cei doi băieți și faptul că ea i-a fost alături a reprezentat cel mai solid liant pentru relația lor. De exemplu, cu ocazia zilei onomastice a domnitorului, 30 august 1865 - ziua de Sf. Alexandru - principesa îi trimitea o telegramă la Cotroceni care suna astfel: "Pupu (numele de alint al copilului cel mare Alexandru) trimite tăticului său, nouă gurițe ca urare pentru ziua sa și eu doresc de asemenea Alteiței Voastre tot felul de progrese. Nu am primit încă scrisoarea pe care mi-ați anunțat-o. Sănătate perfectă. Salutări afectuoase. Elena".³³

După abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza la 11 februarie 1866, Elena Doamna, cu cei doi copii a fost adăpostită în casa familiei Davila. Despre întâlnirea pe care a avut-o cu domnitorul după ce acesta fusese reținut la palatul Cotroceni, Doamna Elena Cuza avea să povestească mai târziu că: "Sosesc la Cotroceni și intru cu copiii în odaia lui Cuza. El se preumbla nervos dintr-un colț într-altul al odăii și era îmbrăcat în civil. Cum îl văzui izbucnii în lacrimi. Figura lui avea paliditatea morții. Dar el își stăpâni emoția și revolta și înainta surâzător și blând - ah! ce surâs, parcă și acum mă îngheață. Se apropie de copii și-i mângâie. «Fii liniștită, îmi zise el. Vom pleca din țară și vom trăi departe și liniștit; s-a săvârșit ceea ce eu doream de mult, dar s-ar fi putut petrece altfel lucrurile și tu știi că n-așteptam decât răspunsul viitorului Domn străin, pentru ca să mă retrag din domnie»".³⁴

Din București Elena Cuza a plecat la 17 februarie/1 martie, întâlnindu-se la Brașov cu soțul său, de unde au plecat la 4 martie 1866, continuând călătoria spre Timișoara. La sfârșitul lunii februarie, familia Cuza s-a aflat la Viena, iar din aprilie 1866 la Paris. Din capitala Franței, Elena Cuza îi scria mamei sale că "Am întârziat atât de mult timp să-ți scriu, pentru că de când noi am părăsit Principatele, am fost mereu pe drumuri prin Germania și Italia, ne-a fost cu neputință să ne stabilim în aceste țări și am fost siliți de a veni să ne fixăm la Paris. Sper să pot reveni la primăvara viitoare, să stau în draga mea reședință de la Ruginoasa, cu întreaga familie, ca și cu Prințul, acest îngrozitor ștren gar care mi-i drag orice s-ar spune, cu excesul obișnuit când e vorba de el. Are fără îndoială defectele lui, dar îmi este atașat și vă iubește pe toți".³⁵

Din această scrisoare răzbate fără îndoială faptul că Elena Cuza se bucura de aprecierea soțului său, chiar dacă uneori în prejma lor mai apărea și Maria Obrenovici. Acest lucru nu o mai supăra însă pe buna Doamnă Elena, care își intrase definitiv în drepturile sale matrimoniale, îngrijindu-și cu bucurie

soțul și cei doi copii. De aceea, anii de exil pot fi considerați cei mai fericiți din viața ei. A reușit printr-o tenacitate ieșită din comun să iasă învingătoare în ultima rundă, și credem că acest lucru a fost posibil numai datorită marilor sale calități: bunătate, modestie, toleranță, înțelepciune, dragostea și respectul uriaș pe care i le-a purtat lui Alexandru Ioan Cuza.

De la Paris, Alexandru Ioan Cuza și familia sa s-au mutat în septembrie 1867 la Ober-Döbling lângă Viena, iar la 9/21 mai 1870, la prescripțiile medicului au plecat în Italia, la Florența, unde au cumpărat o vilă, care a purtat multă vreme numele de "Villino Cuza". Trei ani mai târziu, familia Cuza s-a stabilit la Heidelberg, locul unde domnitorul avea să moară la 3/15 mai 1873, în urma unei puternice răceli, care pe fondul problemelor sale de sănătate i-a fost fatală.

Doamna Elena Cuza a anunțat moartea soțului său celor doi buni prieteni ai acestuia Costache Negri și Vasile Alecsandri, printr-o scrisoare tulburătoare, din care reiese marea dragoste pe care i-o purta: "Dragostea, gândul meu și mai știu eu ce protestează împotriva celor ce ochii mei au văzut, omul reînvie și nu-l văd decât trăind, gesturile sale, privirea, frumoasa sa inteligență și spiritul său sceptic și batjocoritor. Și, cu toate acestea, bietul prinț iubit este mort. Fața sa palidă are un aer calm și de măreție care te izbește când te apropii de acest sicriu în care sunt îngropate atâtea mari și patriotice gânduri".³⁶

Domnitorul a fost înmormântat la Ruginoasa, lângă biserică, în prezența celor mai apropiați colaboratori și prieteni. Cu acest prilej, Mihail Kogălniceanu a ținut un discurs memorabil, în care a subliniat marile realizări din perioada domniei lui Cuza, încheind că "Alexandru Ioan I nu a murit, nu poate să moară, căci, nu lacrimile acelor care sunt aici vor putea dovedi aceasta ci lacrimile tuturor...de oriunde se vorbește românește, de la Carpați la Marea Neagră și de la Tisa la Nistru, nu este hotărât politic pentru tristețea ce se poartă de soția lui Alexandru Ioan I".³⁷

Anica Davila

Între 1875-1877, principesa Elena Cuza s-a stabilit împreună cu copiii la Vesinet, lângă Paris, pentru ca în 1879, să petreacă vara la Ruginoasa. În anul 1888, Doamna Elena Cuza avea să treacă printr-o nouă încercare, sinuciderea fiului cel mic Dimitrie, care a fost înmormântat lângă tatăl său la Ruginoasa, în curtea bisericii de lângă palat. În toamna anului 1889, fiul cel mare Alexandru A. Cuza s-a căsătorit cu Maria Moruzi, fiica lui Alecu Moruzi și a Adelei, născută Sturdza. Înainte de căsătorie acesta și-a făcut testamentul, prin care a lăsat soției uzufructul averii sale, moșiile Ruginoasa, Barboși și Hocenii. Bolnav, Alexandru A. Cuza a murit în același an la Madrid, fiind înmormântat alături de tatăl și fratele său, la Ruginoasa. În 1890, familia Moruzi s-a instalat la Ruginoasa, fapt care a determinat-o pe Elena Cuza să ceară episcopului spitalului "Caritatea" din Iași, să fie primită ca infirmieră. A început astfel pentru Doamna Elena Cuza un lung șir de peregrinări la frați, nepoți, în străinătate, până s-a stabilit la Piatra Neamț.

După moartea domnitorului și revenirea în țară, doamna Elena Cuza s-a preocupat îndeosebi de operele sale de binefacere. Aproape uitată de români, spre sfârșitul vieții, Elena Cuza spunea: "Dacă viața lungă ce am dus-o este o pedeapsă pentru ingratitudea multora, am cel puțin mângâierea sufletească de a fi ajutat pe atâția săraci și nevoiași. Aș voi să trăiesc cât de mult, nu de dragul vieții, dar pentru ca să ajut mai departe pe nevoiași, care altfel vor rămâne fără sprijinul de toate zilele".³⁸

— Credincioasă memoriei soțului său a cerut ca după moartea ei, castelul de la Ruginoasa - pe care îl recăstigase, să fie donat spitalului "Caritatea" din Iași, pentru înființarea unui spital pentru copii, care urma să poarte numele domnitorului.

În 1907, Doamna Elena Cuza a reînhumat osemintele lui Alexandru Ioan Cuza "pe care le-a spălat și le-a pus în cavoul bisericii", declarând că: "acum pot muri împăcată, căci mi-am făcut ultima datorie pe pământ pentru iubitul meu soț"³⁹, pentru ca la 20 aprilie 1947, osemintele să fie depuse în biserica "Treii Ierarhi".

Doamna Elena Cuza s-a stins din viață la 2 aprilie 1909, la vârsta de 84 de ani, fiind înmormântată conform propriei dorințe la Solești. A cerut ca ceremonia înmormântării să fie făcută fără funeralii naționale, să nu participe nicio persoană oficială, să nu se țină discursuri, să fie dusă cu dricul săracilor și să fie slujită de un singur preot.

Așadar, Elena Cuza, cu aceeași divină modestie din viață și-a urmat calea înapoi spre meleagurile copilăriei, redevenind ceea ce fusese atunci, Elena, fiica lui Iordache și Catinka Rosetti, dragii ei părinți de care toată viața a fost atât de legată.

Elena Cuza, femeia plâpândă și sfioasă care vreme de șapte ani a fost Prima Doamnă a României, a știut datorită aleșelor însușiri cu care a fost înzestrată de natură, să-și poarte cu demnitate titlul, să se facă iubită de cei care au cunoscut-o, să învingă greutățile vieții și să-și iubească necondiționat soțul, căruia i-a păstrat "memoria cu o extraordinară devoțiune, neîngăduind să se rostească un singur cuvânt despre slăbiciuni pe care le cunoștea, le îngăduise și - o spuena cu mândrie - le iertase, ca singura care pe lume putea să aibă acest drept".⁴⁰

dr. Ștefania Ciubotaru

Note

1. Dan Bogdan, Viorel Știrbu, *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza*, Edit. Sport Turism, București, 1985, p. 32
2. Principesa Elena Cuza, *Correspondență și acte, 1840-1909*, Ediție îngrijită, note și indici de Virginia Isac și Aurica Ichim, Edit. Junimea, Iași, p. 18
3. Dan Bogdan, Viorel Știrbu, *op.cit.*, p. 34
4. Principesa Elena Cuza, *op.cit.*, p. 24
5. *Ibidem*, p. 38
6. Virginia Isac, *Contribuții la o biobibliografie Alexandru Ioan Cuza*, Muezul Unirii, Iași, 2005, p. 16
7. Principesa Elena Cuza, *op.cit.*, p. 120
8. *Ibidem*, p. 123
9. *Ibidem*, p. 131
10. *Ibidem*, p. 132
11. *Ibidem*, p. 144
12. *Ibidem*
13. *Ibidem*, p. 147
14. *Unirea „cea mică“* în <http://www.lumeasatului.ro>
15. Principesa Elena Cuza, *op.cit.*, p. 148
16. Virginia Isac, *op.cit.*, p. 28
17. Principesa Elena Cuza, *op.cit.*, p. 152
18. Dan Bogdan, Viorel Știrbu, *op.cit.*, p. 146
19. Principesa Elena Cuza, *op.cit.*, p. 168
20. *Ibidem*, p. 176-177
21. Virginia Isac, *op. cit.*, p. 37
22. *Ibidem*, p. 204
23. Lucia Borș, *Azilul Elena Doamna*, în "Boabe de grâu, anul III, nr. 5, mai, 1932, p. 160
24. *Ibidem*
25. *Ibidem*
26. Sorin Ifțimi, Aurica Ichim, *Alexandru Ioan Cuza - steme, monograme, decorații*, Edit. Kolos, Iași, 2009, p. 30
27. Principesa Elena Cuza, *op.cit.*, p. 214
28. *Ibidem*, p. 218
29. *Ibidem*, p. 222
30. *Ibidem*, p. 225
31. *Ibidem*, p. 230
32. *Ibidem*, p. 238
33. *Ibidem*, p. 249
34. Dan Bogdan, Viorel Știrbu, *op.cit.*, p. 205
35. Principesa Elena Cuza, *op.cit.*, p. 256)
36. Virginia Isac, *op.cit.*, p. 74
37. *Ibidem*, p. 75
38. apud Lucia Borș, *op. cit.*, p. 161
39. *Ibidem*
40. <http://femeiascolului21.ro/elena-cuza-prima-doamna-a-romaniei.html>

Palatul Cotroceni

Domnia lui Alexandru Ioan I, creatorul statului modern român, a fost benefică și în ceea ce privește reședințele domnești. În vremea sa au fost realizate cele mai importante dotări cu mobilier de calitate și în ton cu moda epocii, achiziționat în străinătate. Modernizarea României alături de aspectele sale esențiale s-a reflectat și în creșterea standing-ului reședințelor domnești care îndeplineau și funcțiile importante de reprezentativitate și protocol la cel mai înalt nivel, implicând necesitatea modernizării acestora.

Numeroase piese de mobilier au fost comandate și aduse în țară prin grija Ministerului de Externe, fapt care atestă semnificative schimbări în reconsiderarea importanței aspectului și ținutei acestor reședințe, deoarece, în perioada anterioară această problemă fusese în sarcina Ministerului de Interne. Și în timpul domniei lui Barbu Dimitrie Știrbei (1849-1856) au fost comandate și aduse piese de mobilier de la Viena, spre exemplu, sau piese de artă decorativă, dar numărul obiectelor aduse din străinătate era mai mult decât modest în comparație cu perioada lui Al. I. Cuza și privea doar reședințele din Țara Românească. În achiziționarea de mobilier adus din Franța, de la Paris, un rol important l-a avut Vasile Alecsandri (care, de exemplu, în vara anului 1862, comandase în numele statului român, la casa Levy & Worms câteva piese de mobilier și decorațiuni totalizând 12. 550 franci)¹. În aceeași ordine de idei menționăm că, doar într-un singur an - 1860 - cheltuielile cu dotarea palatului statului din Calea Mogoșoaiei au depășit suma de 1 milion de lei (numai mobilele cumpărate de la Paris au costat 591.255 de lei)². Subliniem, pe această cale, că este vorba de un aspect strâns legat de noile condiții create de Unirea din ianuarie 1859, care conferea noului stat o putere mai mare, putere ilustrată și printr-un nou statut de reprezentare și protocol, la un nivel mai înalt în ceea ce privește reședințele oficiale. Acest lucru s-a împlinit prin acordarea de credite extraordinare care să fie destinate, în principal, achiziționării de mobilier.

În ceea ce privește reședința de la Cotroceni, în data de 13/25 iunie 1861, domnul era anunțat la

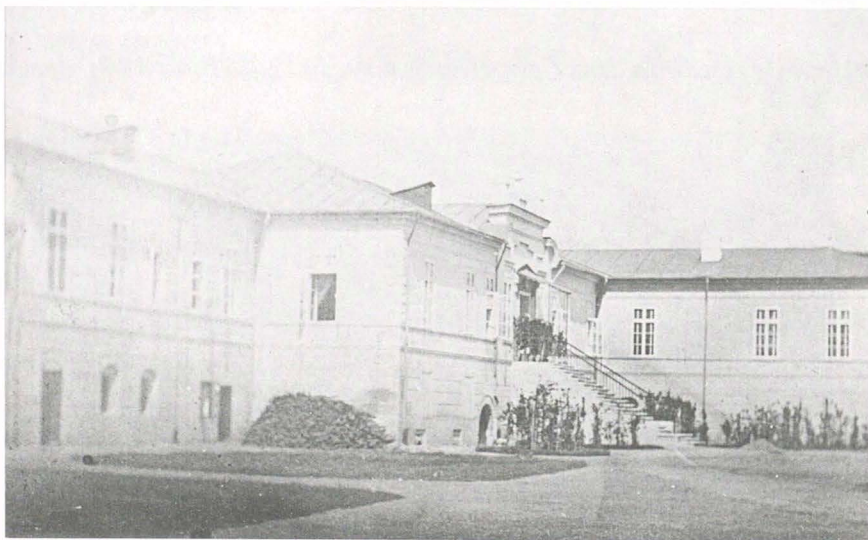
Ansamblul de la Cotroceni în anii domniei lui Al. I. Cuza

Iași, printr-o depeșă telegrafică că se deschisese un credit de 100 lei aur pentru mobilarea palatului³. O lună mai târziu, s-a aprobat un credit de 5500 lei pentru iluminarea Cotrocenilor cu gaz lichid pe 4 luni⁴. Anul 1862 reprezintă momentul în care au demarat importante dotări, ca urmare a creditelor deschise. Astfel, în luna martie a fost votată de Adunarea Generală legea pentru deschiderea unui credit extraordinar Ministerului de Externe de 4 mii de galbeni pentru "pentru facerea mobilației trebuitoare la palatul domnesc de la Cotroceni"⁵. În dorința rezolvării acestei cerințe s-a înființat o comisie pentru dotarea palatului, compusă din E. Van Saanen, director în Ministerul de Externe și I. Băbeanu director în Ministerul de Interne, care anunța doritorii de ținerea unor licitații publice care au la bază ofertele sigilate și însoțite de garanții depuse la Ministerul Afacerilor Străine⁶. Suma alocată fiind insuficientă, s-a hotărât, prin decret domnesc, în 3/15 iulie 1862, acordarea unui nou credit, suplimentar de 600 de galbeni pentru "pregătirea definitivă a dotațiunei palatului nostru de la Cotroceni"⁷.

Cu ocazia lucrărilor de amenajare, reparații și modernizări de la palatul Cotroceni au fost implicate patru ministere: cel de externe (pentru dotări), al lucrărilor publice (amenajări exterioare), cultelor și instrucțiunii publice (pentru reparații)⁸ și de interne (pentru dotări, iluminatul cu 45 de lămpi a șoselei, curții palatului și grădinii)⁹.

La începutul lunii mai a aceluiași an, apropiindu-se data la care domnul și doamna (care se întorcea de la Paris) urmau să ia reședința la Cotroceni, au început să sosească o parte din mobilele, corpurile de iluminat și diferite obiecte de artă decorativă comandate de către Ministerul de Externe firmelor Lewi & Worms (primit de la Paris), F. Bruzzesi, D'Arcy¹⁰.

Apartamentul doamnei Elena Cuza se afla pe latura de sud a palatului în apropierea spațiilor mănăstirești (a cuhniei mari). Era compus din patru camere salonul, dormitorul, budoarul și odaia cameristei precum și încă două încăperi aflate la parter, păstrându-și aceeași localizare și configurație din perioada anterioară. Pentru a face o comparație, apartamentul doamnei din palatul oficial al statului din

Palatul Cotroceni

Calea Mogoșoaiei cuprindea cinci camere decorate cu mobilier franțuzesc, de bună calitate, realizat din lemn de esență scumpă (palisandru, trandafir), tapițat cu stofă și mătase. Mobilierul era în, majoritate, francez, în stiluri Ludovic XIV, Ludovic XV, Boulle. Printre obiectele de artă decorativă, alături de cele occidentale seregăsesc și cele provenite din extremul orient - chinezești, japoneze - la modă în epocă, introduse și la noi în acei ani. Am recurs la această sumară prezentare deoarece, pentru palatul Cotroceni nu avem un inventar care să cuprindă descrierea fiecărei încăperi, așa cum am găsit pentru cel oficial al statului din centrul Capitalei.

Desigur, palatul Cotroceni nu era o excepție în privința decorării sale, încadrându-se în aceleași linii stilistice. De altfel, exista și o anumită circulație a unor piese de mobilier sau artă decorativă de la o reședință la alta. Astfel, din inventarul menționat reiese că astfel de obiecte au fost aduse de la Cotroceni, precum un "birou de lucru de abanos încrustat" ¹¹, din dormitorul doamnei. În general, inventarele, descrierile încăperilor reședințelor sunt foarte rare, motiv pentru care, acestea se constituie în documente cu informații prețioase pe baza cărora putem recrea atmosfera epocii, o imagine a unei lumi apuse, intimitatea și parfumul ei, putem stabili gradul de confort, preferințele diferiților comandanți pentru anumite stiluri în mobilier ori artă decorativă. Decorarea reședințelor s-a făcut sub semnul eclecticismului stil Napoleon III. Cunoscut și sub numele de Al doilea imperiu, se caracteriza printr-o combinație de stiluri din secolele XVII, XVIII- Ludovic XV, XVI, dar și de tehnici reluate din aceleași perioade, intarsii (marqueterie) Boulle, lac (vernis) Martin.

Intrarea principală în palatul Cotroceni

Pe baza dotărilor dorite de domn și doamnă, pentru prima dată, la noi, reședințele erau bogat decorate cu piese de mobilier și obiecte de artă decorativă (de factură occidentală și extrem orientală) potrivit standardelor europene ale vremii.

În perioada domniei lui Cuza, la reședințele domnești, viață mondenă se desfășura în limite modeste¹². Domnului nu-i plăceau balurile sau recepțiile. De asemenea, eticheta și protocolul la curte erau foarte simple, Alexandru Ioan I purtându-se familiar cu cei care intrau în palat: „În interiorul casei sale uita că este domn. La masa sa mânca în toate zilele cu invitați și ofițerii de serviciu. Era inamic oricărei etichete de curte. Râse de niște oameni de ai săi, tipuri de inventori de etichetă, când aceștia îi prezentară un regulament, cum să primească la curte”¹³.

Azilul Elena Doamna

În timpul domniei lui Cuza, ansamblul de la Cotroceni se îmbogățește cu o nouă piesă reprezentativă: Azilul Elena Doamna. Sufletul înființării acestui stabiliment a fost soția domnului, Elena Cuza. Implicată în opera filantropică, doamna a făcut vizite diverselor spitale și maternități. A fost profund impresionată de activitatea desfășurată de familia Davila, care locuia în zona Cotroceni și care avea în grijă proprie un orfelinat care adăpostea 40 de fete. Prin urmare, doamna a adresat primului ministru, N. Crețulescu o scrisoare datată 13/25 iulie 1862, prin care, apreciind inițiativa și generozitatea familiei Davila, argumenta necesitatea înființării instituționalizate a unui orfelinat care putea să reprezinte o soluție mai bună comparativ cu strădaniile unor persoane particulare. Își exprima dorința înființării unui astfel de așezământ lângă palatul domnesc de la Cotroceni: „Doresc cu tot dinadinsul, Domnule, ca fundamentele unui alt nou azil să poată fi așezate fără întârziere și insist tot de o dată a fi lângă acela ce există astăzi, ca anexul lui, pe costița de lângă grădina palatului Cotroceni. Cu chipul acesta voi avea sub ochii mei tinerii copii deveniți protejații mei, pe care îmi propun a-i vizita adesea rezervându-mi supravegherea personală și specială a acestui stabiliment, unde vor găsi îngrijirile părintești și căldura sânului familiei, de care au fost atât de crud lipsiți”¹⁴. De asemenea, în vederea înființării acestui orfelinat a donat suma de 1000 de galbeni.

Primul ministru susține inițiativa doamnei și, ca urmare, în data de 18/30 iulie 1862, domnul semnează decretul de înființare a Azilului Elena Doamna¹⁵. În calitate de “patroană”, Elena Cuza,

Azilul Elena Doamna, litografie de G. Voneberg, Biblioteca Academiei Române

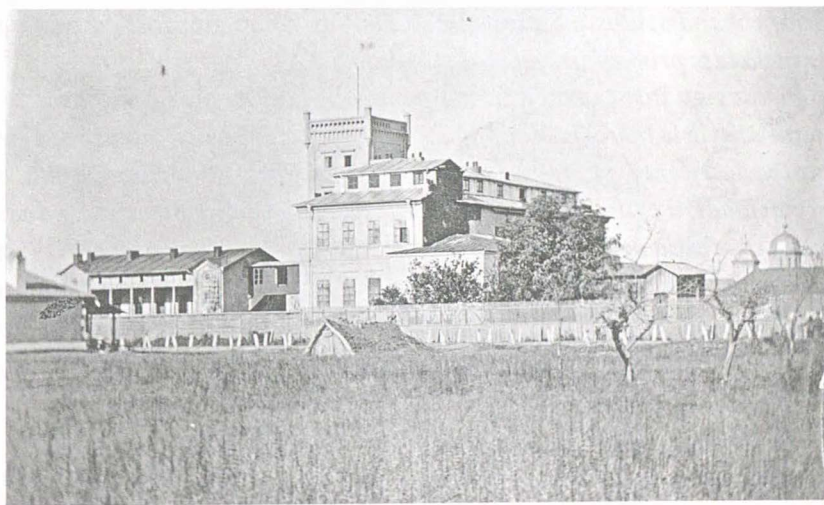
dorind înfăptuirea grabnică a azilului numește un comitet de "surveghere", compus din „12 dame”, aflate sub președinția sa, hotărăște publicarea donațiilor și trecerea acestora la Administrația Serviciului Sanitar, precum și publicarea anuală, în *Monitorul Oficial*, a raportului administrativ referitor la situația azilului ¹⁶

Punerea pietrei de temelie a fost făcută într-o zi de duminică, în data de 29 iulie/10 august 1862. Evenimentul a fost anunțat în presă și a căpătat semnificația unei sărbători populare de o mare amploare. Cronicarul *Monitorului Oficial*, participant la eveniment, a descris întreaga ceremonie, realizând o frescă în care, pe lângă prezentarea locurilor și a personajelor participante, au fost prezentate și oficialitățile civile, religioase și chiar populația care, astfel, a avut prilejul de a sărbători alături de o seamă de personalități ale epocii.

Ceremonia fusese anunțată pentru orele 18 ³⁰, dar evenimentul a stârnit în asemenea măsură interesul cetățenilor încât „De la 2 ore după amiază, o mulțime nenumărată de popor din toate puncturile Capitalei se îndrepta spre Cotroceni”.

Pe platou, se vedeau șanțurile care marcau perimetrul viitoare clădiri. La colțul unuia dintre șanțuri, unde zidăria începuse să se ridice era o piatră mare al cărei centru, scobit, era destinat documentelor oficiale ale fundării azilului. În apropiere a fost ridicat un întins pavilion din lemn decorat cu verdeată și vița de prin prejur. În pavilion se aflau așezate cele două fotolii princiare în fața cărora, pe o masă, erau pregătite procesul-verbal al ceremoniei, medalii comemorative, monede, numărul *Monitorului Oficial* din 19/31 iulie, cuprinzând documentele relative la fondarea Azilului Elena Doamna și numărul din 27 iulie/8 august, cuprinzând „organizația provizorie și somarie a așezământului căruia Măria Sa Doamna Elena a bine voit a-i da Înalta Sa protecție și a-i consacra îngrijirile Sale personale”. Pe stâlpii plini de verdeată, care susțineau pavilionul, erau atârâte imagini reprezentând viitorului edificiu, planurile realizate de către arh. Liebitzer și „un frumos desen al frontonului scos din imaginea carității, de către D. Storch”.

Un alt tablou reprezenta podul care va uni dealul mănăstirii Cotroceni cu înălțimea care domină din această parte orașul București, purtând semnătura lui Bonnet, inginer de poduri și șosele din

Azilul Elena Doamna, fotografie de M. Baer, Biblioteca Academiei Române

Franța. Pavilionul, decorat de arh. Benech și Hoffman, era drapat cu culori naționale; stâlpii ancorau lungi stindarde tricolore fâlfâind. În fața pavilionului s-a ridicat, prin îngrijirea clerului Mitropoliei, un altar. Ghirlande de flori și de frunze decorau modesta capelă. Înainte de sosirea cortegiului princiar toate locurile erau ocupate: la dreapta tronului se aflau miniștri, la stânga corpul diplomatic, generali ai puterilor străine; împrejur membri ai Adunării Legislative, ai Curții de Casație, ai tribunalelor, cei mai înalți funcționari ai diferitelor administrații, arhimandriții administratori ai mănăstirii Cotroceni, reprezentanți ai clerului național, ai comunităților catolice, protestante, armene și israelite, ai municipalității Bucureștiului, starostii corporațiilor Capitalei, deputații mahalalelor și Statul Major al domnitorului, generali ai armatei și un mare număr de ofițeri și de medici militari ai lagărului de la Colentina și din garnizoana Capitalei etc., membri ai misiunilor franceze militare, financiare, de poduri și șosele. „O mulțime de dame în toalete elegante își aflaseră locurile înăuntrul pavilionului, precum asemenea și un mare număr de notabili neguțatori ai comerțului indigen și străin“.

La orele 18³⁰, tobele oștirii anunțau sosirea familiei domnești care era escortată de ofițerii Statului Major princiar și de două escadroane de lăncieri. „Poprindu-se pe Bulevardul Din Afară, pe care recunoștința poporului l-a și decorat cu numele de Bulevard Elena - Doamna, Prințul Domnitor și Prințesa Domnitoare au fost primiți sub un arc de triumf de către Miniștri și Prefect al Poliției, au fost conduse de Președinte al Consiliului la estrada ce li se pregătise“. După examinarea planurilor așezământului, prezentate de doctorul Davila, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice au prezentat procesul verbal al ceremoniei în 2 exemplare, dintre care unul pentru Arhivele Statului, iar celălalt a fost pus împreună cu obiectele comemorative menționate într-o cutie de aramă pecetluită cu plumb.

După îndeplinirea formalităților, Doamna Elena Cuza, însoțită de domnitor, au coborât în șanț. Acolo, Principesa a primit din mâinile arhitectului edificiului un șorț, „simbol al operii laborioase și caritabile căreia voiește a se consacra, au încins apoi acest șorț de pânză fină brodată de țărâncile de la Cotroceni“. Cutia de aramă conținând procesul verbal a fost introdusă în piatra săpată și cu ajutorul unei mistrii de argint, doamna a întins cimentul care pecetluia pietre de temelie a Azilului copiilor găsiți. După dorința exprimată de arhimandritul mănăstirii Cotroceni, doamna a hotărât ca mistria să se păstreze la Muzeul Național. Se încheiase prima parte a festivităților.

Domnul și doamna s-au întors prin grădina palatului Cotroceni. La întoarcere erau înșiruite cele 300 doici, cărora administrația le încredințase până atunci pe copiii găsiți; fiecare din ele purta pruncul pe care-l îngrijea. În fruntea doicilor erau cele 40 de copile crescute în azilul soților Davila, dintre care 10 erau îmbrăcate în costum național. Pe alee nici o escortă nu însoțea pe domnitor și pe doamnă; aceștia erau înconjurați de mulțimea care avea permisiunea să circule liberă în grădina palatului. Familia domnească a urcat în pavilionul din care se vedea întreaga zonă pentru a asista la serbarea populară. Arhimandriții administratori ai mănăstirii Cotroceni au oferit domnitorului, doamnei și suitei băuturi răcoritoare. Din grădină se auzeau coruri executate de germanii care locuiau în București reprezentând solidaritatea coloniei germane cu opera de caritate a doamnei.

La orele 20³⁰ a început focul de artificii, remarcându-se, în culori naționale, coroana cu cifra domnitorului Alexandru Ioan I și doamnei Elena. La orele 21, familia Cuza, însoțită de miniștri, casa militară princiară și escorta, s-a urcat în trăsură și a pornit spre palatul din Ulița Mogoșoaiei. În parc serbarea populară era în toi. Un șir de mese încadra pavilionul. Prin grija administratorilor monastirii Cotroceni, 500 de pâini s-au împărțit la săraci, iar alte 500 erau pregătite pentru „dânțuitorii“ horelor, în

mijlocul cărora lăutarii executau cântece populare; afară de acestea „2 buți mari cu vin generos erau destinate a repara puterile actorilor dansului național”. Cu organizarea se ocupase administrația sanitară condusă de doctorul Davila. Serbarea populară a ținut până dimineața, la ora 5¹⁷.

Înființarea azilului a avut un ecou deosebit în întreaga societate românească. Susținerea clădirii azilului s-a făcut prin subscripție publică. Încă de la începerea strângerii fondurilor s-a văzut dorința tuturor claselor și categoriilor sociale de a contribui după puterea financiară a fiecăreia¹⁸. Opera filantropică, inițiată de doamnă, a demonstrat solidaritatea populației, indiferent de naționalitate, față de această faptă care împlinea o necesitate socială.

De asemenea, erau învederate, și pe această cale sprijinul acordat domnului Cuza și acțiunilor sale, simpatiile deosebite ale populației pe care nu le avusese nici un domn pământean. Din desfășurarea festivității de inaugurare a lucrărilor se desprind și alte câteva aspecte semnificative: participarea Societății Filarmonice Germane, clerul grec a ajutat la buna desfășurare a serbării populare, participarea tuturor comunităților prin reprezentanții acestora (catolice, protestante, armenie, izraelite). D. Bolintineanu a elogiat în versuri inițiativa Elenei Cuza, rabinul comunității izraelite poloneze, în fruntea unei delegații, a depus în mâinile doamnei o poezie care elogia fapta sa¹⁹.

Personalități ale culturii au sprijinit prin puterile lor ridicarea Azilului. Vasile Alecsandri a dăruit azilului drepturile de proprietate asupra poeziilor populare culese de el. Gestul îl face printr-o frumoasă scrisoare adresată doamnei Elena Cuza din care cităm: „O parte din acele pietre scumpe a comorii geniului românesc au fost scoase la lumină și traduse în limbile francesă, englesă și germană. Fiind pretutindenea bine primite, ele au deșteptat luarea aminte a oamenilor erudiți și au contribuit a atrage simpatii meritate asupra nației noastre, uitată și părăsită de atâtea veacuri pe marginile Orientului.

Doctorul Al. Davila, Biblioteca Academiei Române

Complectând acum, precât mi-au fost prin putință, colecția începută și dorind a face ca să contribuie însuși geniul poporului în folosul Azilului de copii găsiți, ce poartă numele Înălțimei Voastre, iau îndrăsneala a hărăzi acestui așezământ manuscrisul meu de poezii culese în sânul poporului. Ele copriind glasurile intime ale sufletului său și merită de a fi unite cu glasurile de recunoștință și de binecuvântare ce răsună împregiurul numelui Înălțimii Voastre. Ele sunt copiii găsiți ai geniului românesc și prin urmare au dreptul <de> a se bucura de îmbrățișarea Înaltei Protecție a Azilului Elena”²⁰.

Darul poetului a emoționat-o pe doamnă și la câteva zile aceasta a și anunțat componența unei comisii care să se ocupe de publicarea poeziilor. Componența comisiei era următoarea: ministrul de interne N. Crețulescu, D. Bolintineanu, Al. Odobescu și secretarul domnului Baligot de Beyne²¹.

Soliaritatea și sprijinul față de orfelinat au fost constante, continuând și pe parcursul anului următor. În acest sens, Theodor Aman s-a oferit să realizeze portretul doamnei care, ulterior, să fie oferit azilului²². La rugămintea doamnei, Aman a pictat pentru azil pe Maria Marsil, importantă donatoare în folosul copiilor orfane, precum și pe Anica Davila²³. De asemenea, Matei Pascali, Matilda Pascali, Constantin Dimitriad, actori ai Teatrului Român din București au jucat în folosul azilului: „Pătruși ca toți românii de entuziasmul pentru înființarea Azilului de orfani supt patronarea Doamnei românilor, știind că toți au cunoscut, ca o datorie sacră, de a concura la susținerea acestei mari și sublime instituțiuni, era peste putință ca noi ... să stăm de o parte și să nu venim și noi să depunem obolul săracului. Neputând însă să concurăm cu alt nimic, decât cu lucruri și o parte din talentul nostru artistic, ne-am făcut o datorie și de oameni și de români să jucăm o reprezentare națională cu profitul acestei instituțiuni ... Am cerut și am dobândit cu cea mai mare bunăvoință concursul unora din artiștii cei buni din București și am ales una din acele piese care fac onoare teatrului ce le reprezintă fiindcă autorul ei stă pe fotoliul Academiei Franceze”²⁴. Acestora s-a alăturat și marele actor Matei Millo, care a oferit o reprezentație la Teatrul Național²⁵.

Lucrările de construcție ale azilului au debutat cu repeziciune și tot repede s-a ridicat și prima aripă, care, în data de 2 octombrie a aceluiași an, era deja terminată. La edificarea rapidă a construcției și-a adus aportul și grija pe care a avut-o în acest sens inimosul doctor Davila, care, în acea perioadă era inspectorul general al Serviciului Sanitar. Stadiul lucrărilor era verificat și de către doamna Elena Cuza.

Azilul era adăpostit într-o construcție modernă, una dintre cele mai moderne din țară, dispunând de instalație de încălzire centrală. Avea 4 nivele: subsolul, unde se aflau sufrageria care putea asigura masa pentru 120 de copii, bucătăria, băile, cămara; parterul înalt cu școala pentru 120 de interni și 60 de eleve externe, locuința directoarei, cancelaria; etajul I care adăpotea dormitorul, infirmeria, farmacia; mansarda cu un alt dormitor, locuițele personalului²⁶.

Pentru continuarea construcției celeilalte aripi a azilului, domnul acordă din lista sa civilă suma de 1600 de galbeni, la sfârșitul lunii marite 1863²⁷. La sfârșitul anului construcția era finalizată²⁸. Deja din iarna aceluși an, în aripa stângă, terminată prima, au sosit 80 de copile orfane²⁹. Tot acolo, a fost creat un muzeu în care au fost aduse costume numeroase naționale din diferite zone ale țării³⁰.

Donățiile continuau să sosească din toate colțurile țării. Listele, publicate în Monitorul Oficial atestă contribuțiile financiare venite de toate clasele și categoriile sociale, de la înalți prelați (precum mitropolitul cu 7875 lei) la populația săracă a satelor (1 leu și 20 de parale), români, evrei, germani, nu conta naționalitatea și nici religia. Dintre cei care donau în folosul azilului reținem pe Maria Roset Roznoveanu, din Iași, care oferea dreptul său, al indemnizației scutelnichilor, în sumă de 960 de lei pe an,

începând cu 1862³¹ și pe răposatul Silvestro Peno, născut în Bulgaria, care lăsa prin testament suma de 3000 de lei drept recunoștință patriei care i-a servit „ca asil și mamă”³².

Opera de binefacere și de patronaj inițiată de doamna Elena Cuza a fost continuată de soția lui Carol I, Elisabeta de Wied.

Inițiativa doamnei Elena Cuza a fost prima mare acțiune cu caracter umanitar de la noi și care a avut suportul unei solidarități sociale exemplare și fără precedent.

dr. Mihail Ipate

Note:

- 1 Alexandrina Ghica, *Din istoria palatului regal*, în Convorbiri literare, nr. 4, 1913, pp. 466-467.
- 2 A.N.I.C., Fond Obştescul Control, Dosar 1532/1857, f. 8.
- 3 Biblioteca Acad. Rom, Manuscrise, Arh. Cuza, Mapa 47, f. 127.
- 4 Ibidem, f. 165.
- 5 Mihai Ipate, *Documente privind istoria Cotrocenilor; perioada domniei lui Al.I. Cuza*, vol.I, Muzeul Naţional Cotroceni, 1995,p. 33.
- 6 Ibidem, p. 47.
- 7 Ibidem, p. 34.
- 8 A.N.I.C.,Fond Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, Dosar 1312/1862, f.13, ca şi în anii precedenţi, după cum este specificat.
- 9 Ibidem, Dosar 1308/1862, f. 17, Dosar 1313/1862, filele 90-92.
- 10 Ibidem, Dosar 1312/1862, f. 9, f. 11.
- 11 Ibidem, dosar 1513/1864, f. 51.
- 12 *Monitorul Oficial*, în care erau trecute toate evenimentele de la curte, în perioada domniei lui Cuza cuprinde doar câteva cronici pe această temă.
- 13 D. Bolintineanu, *Viaţa lui Cuza Vodă*, Iaşi, 1904, pp. 122-123.
- 14 Mihai Ipate, op. cit., p. 95.
- 15 Ibidem, p. 49.
- 16 Ibidem, p. 36.
- 17 Ibidem, pp. 52-54.
- 18 Ibidem, p. 55.
- 19 Ibidem, p. 55.
- 20 Ibidem, pp. 62-63.
- 21 Ibidem, p. 64.
- 22 Ibidem, p. 67.
- 23 Lucia Borş, *Doamna Elena Cuza*, Casa Şcoalelor, 1944, p.134
- 24 Mihai Ipate, op. cit., pp. 76-77.
- 25 Ibidem, p. 92.
- 26 Ibidem, p. 69.
- 27 Ibidem, p. 71.
- 28 Ibidem, p. 92.
- 29 Ibidem.
- 30 Ibidem, pp. 72-75.
- 31 Ibidem, p. 96.
- 32 Ibidem, p. 97.

*“ Dacă anumite ființe ar putea bănuî cât de atrăgătoare este caritatea,
cât de mult apropie inimile alese, lumea ar fi mai bună ”.*

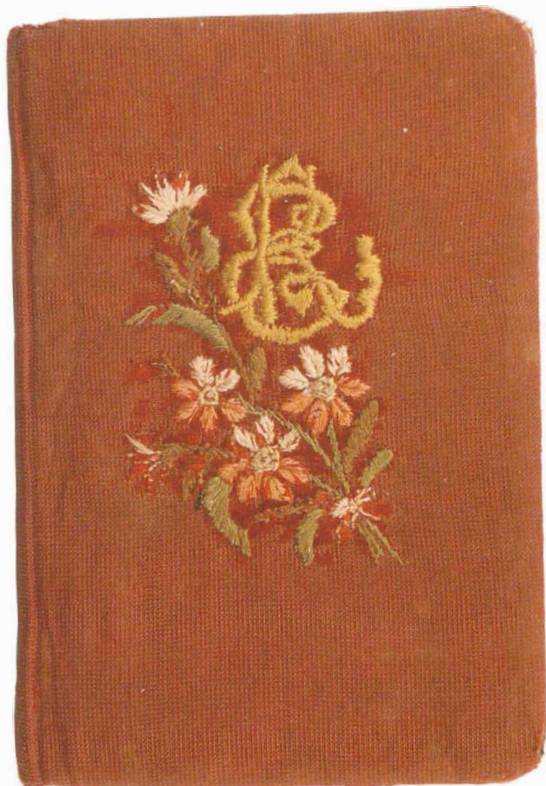
Doamna Elena Cuza

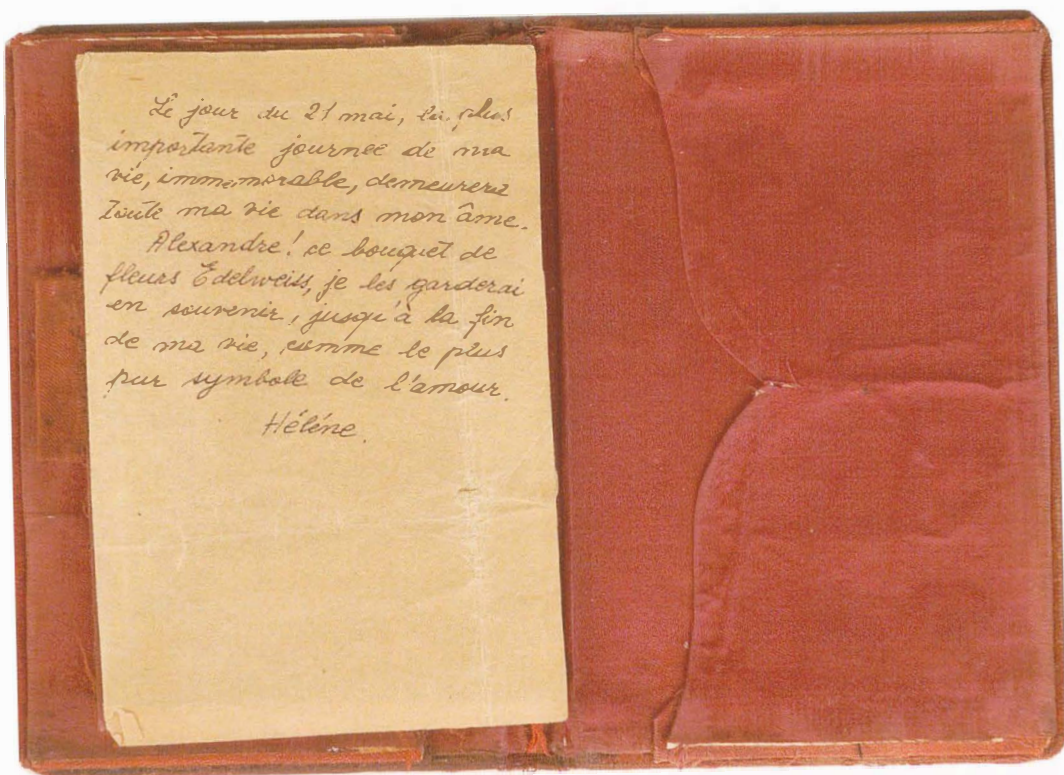
*Theodor Aman, Doamna Elena Cuza,
1863, ulei/pânză
Muzeul Theodor Aman*

*Domnitorul Alexandru Ioan Cuza,
anonim, cca. 1864, ulei/pânză
Muzeul Național Peleş*

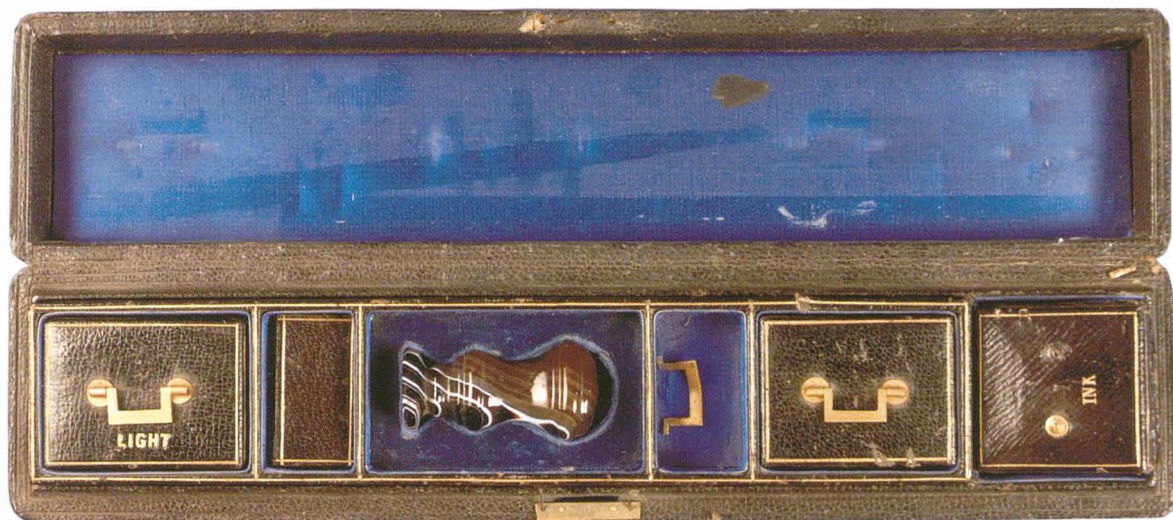
Portmoneu, catifea brodată
 Conține scrisoarea doamnei
 Elena Cuza către Alexandru Ioan Cuza
 Muzeul Național de Istorie a României

Le jour du 21 mai, la plus
 importante journée de ma
 vie, immémorable, demeurera
 toute ma vie dans mon âme.

Alexandre ! ce bouquet de
 fleurs Edelweiss, je les garderai
 en souvenir, jusqu'à la fin
 de ma vie, comme le plus
 pur symbole de l'amour.

Hélène.

*Trusă de scris a doamnei Elena Cuza, conține
sticluță pentru cerneală, cutie pentru chibrituri,
condei cu cifrul Elenei Cuza, sigiliu,
ștergător pentru penițe
Aur, piele, sticlă, metal comun, mătase, agat
Muzeul Național de Istorie a României*

*Sigiliu cu monograma doamnei Elena Cuza
Muzeul Unirii, Iași*

*Casetă cu obiecte pentru înfrumusețare și
lucru de mână care a aparținut doamnei
Elena Cuza
Muzeul Municipiului București*

*Trusa de voiaj a doamnei Elena Cuza,
cu monogramă "E C" și coroană
Muzeul Național Cotroceni*

*Casetă din lemn de trandafir, emailată,
atribuită doamnei Elena Cuza
Conține ace de păr, o cutie metal,
carnet de bal, sticlă de parfum
Muzeul Unirii, Iași*

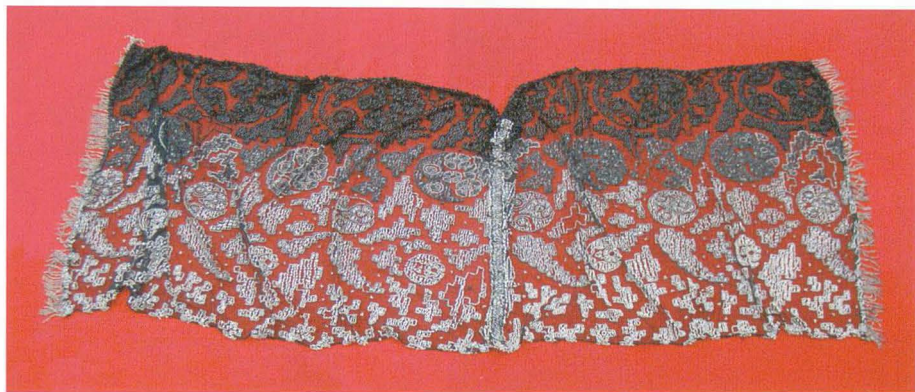
*Mantie a doamnei Elena Cuza,
mătase, garnisită cu broderie din fir metalic
Muzeul Unirii, Iași*

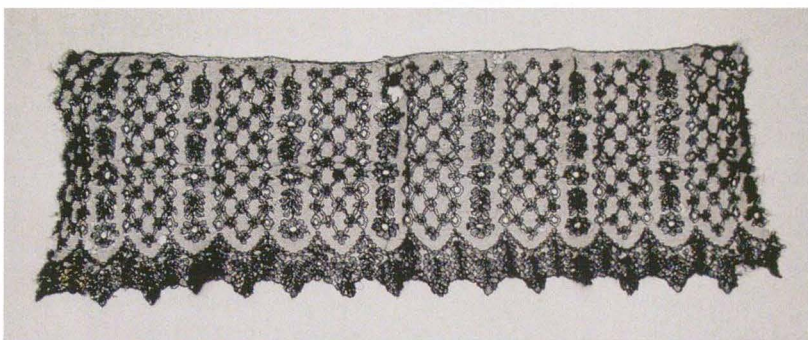
*Copia unei rochii purtată de doamna Elena Cuza,
după moartea lui Al. I. Cuza
Muzeul Unirii, Iași*

*Guler din dantelă, atribuit
doamnei Elena Cuza
Muzeul Unirii, Iași*

*Șal din tul de culoare neagră, cu motive ornamentale florale, din
mărgelă alb-gri și neagră, cu franjuri din mărgelă alb-gri,
dăruit de doamna Elena Cuza familiei Kogălniceanu
Muzeul de Istorie Galați*

*Voal, fir de bumbac de culoare neagră,
croșetat cu motive ornamentale florale,
a aparținut doamnei Elena Cuza
Muzeul de Istorie Galați*

*Sachet pentru batiste, a aparținut doamnei
Elena Cuza*

*Monograma și coroana brodate cu mătase
Muzeul Unirii, Iași*

*Batista doamnei Elena Cuza,
borangic, tul brodat
Muzeul Național de Istorie a României*

*Batistă din in a doamnei Elena Cuza
Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra Neamț*

*Față de masă, damasc alb, cu monograma
domnului Al. I. Cuza, detaliu
Muzeul de Istorie Galați*

*Șervet din olandă, care a aparținut doamnei
Elena Cuza, cu monograma "H.C."
Muzeul Militar Național "Regele Ferdinand I"*

*Ștergar care a aparținut doamnei
Elena Cuza, cu monograma "E.C."
Muzeul Militar Național "Regele Ferdinand I"*

*Brățară din aur și email, a
doamnei Elena Cuza
Muzeul Unirii, Iași*

*Capac de poșetă brodat pe catifea, cu
coroană domnească și inițialele "EC"
Muzeul Unirii, Iași*

*Evantai din baga, dantelă, monograma "EC"
cu coroană, lucrate în pietre prețioase
Muzeul Unirii, Iași*

*Sabie de paradă, dăruită de Mihail Obrenovici, principele
Serbiei lui Al. I. Cuza în 1863,
Decorată cu diamante și smaralde
Atelier vienez Mayernofen-Klinkosch
Muzeul Național Cotroceni*

*Ceasul domnitorului Alexandru Ioan Cuza
În centru monograma "A I I" și coroană cu
diamante
Muzeul Unirii - Iași*

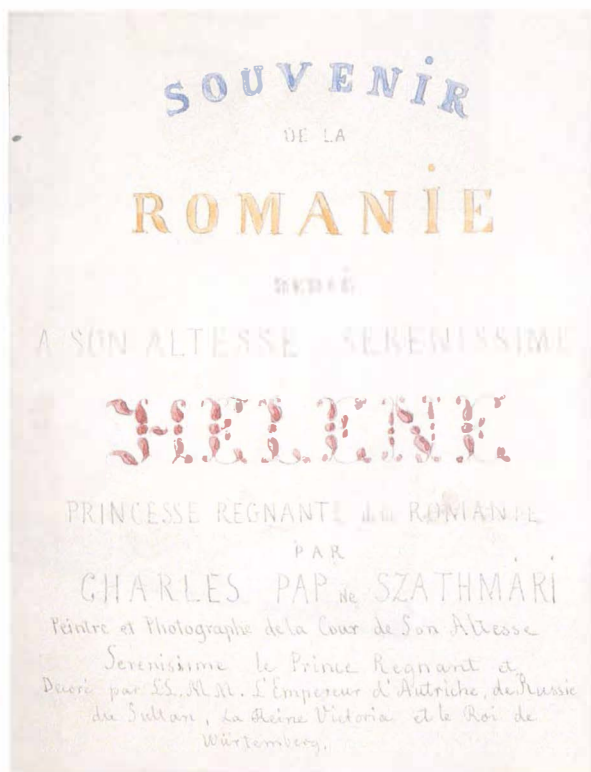

*Album cu 32 de fotografii care a aparținut fam. Theodor Burada
lemn de nuc lăcuit, cotor piele maro, ferecătură alamă,
semnat Jean J Polinger
Muzeul Literaturii Române, Iași*

*Album "Souvenir de la Roumanie. Dédié à
Son Altesse Serenissime Hélène Princesse
Regnante de la Roumanie"
Cuprinde 55 de fotografii vechi tip "carte de visite",
cca. 1860*

*Autor: Carol Popp de Szathmari
Biblioteca Academiei Române*

*Doamna Elena Cuza
Litografie de Carol Popp de Szathmari, 1864
Muzeul Național Cotroceni*

*Domnitorul Alexandru Ioan Cuza
Litografie de Carol Popp de Szathmari, 1864
Muzeul Național Cotroceni*

*Doamna Elena Cuza, fotografie
Autor: Carol Popp de Szathmari
Biblioteca Academiei Române*

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, fotografie, 1864
Autor: Carol Popp de Szathmari
Biblioteca Academiei Române

M^{LE} ELENA
DOMNA PRINCIPATELOR UNITI

*Doamna Elena Cuza, desen de I. Stăncescu
litograf A. Hirsch, Paris, 1861
Muzeul Municipiului București*

*Serviciu de masă Al. I. Cuza, sosiere și platouri
Atelier A. Hache & Pepin Lehalleur
Vierzon; Paris; Franța, cca. 1860, porțelan
Stil Napoleon III
Muzeul Național Peleş*

*Sosieră cu capac
Muzeul Național Peleş*

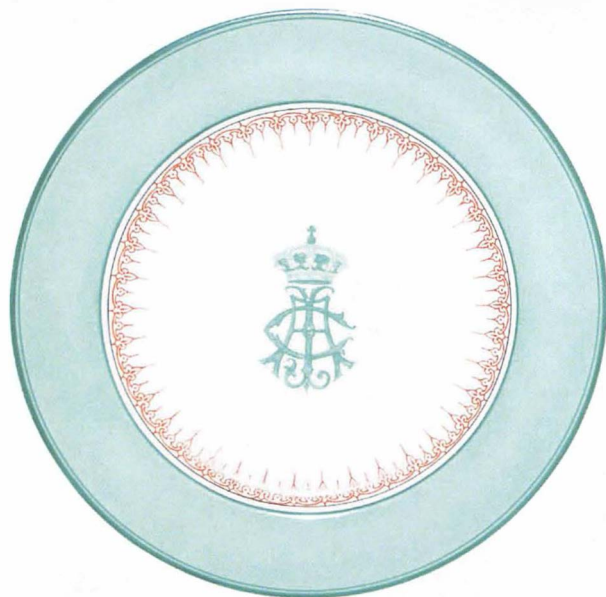
*Serviciu de masă al doamnei Elena
Cuza, supieră, sosiere, cești
Atelier Fischer & Mieg; Karlsbad;
Boemia, porțelan, cu monograma
"HC"
Stil Napoleon III
Muzeul Național Peleş*

*Serviciu de masă al domnului
Al.I. Cuza, fructieră, farfurie,
Atelier Sèvres, Franța, 1859
Porțelan, bronz turnat
Stil Louis - Philippe
Muzeul Național Peleş*

*Farfurie din porțelan atelier Sèvres,
cu stema Principatelor Unite și deviza „Toți în unu”
Muzeul Municipiului București*

*Farfurie din porțelan, în centru monograma
"A.I.C." și coroană
Muzeul Municipiului București*

*Farfurie din faianță cu decor de vrejuri și frunze
de acant formând monograma "A C" și coroană
Muzeul Municipiului București*

*Suport argintat de tacâmuri cu stema
Principatelor Unite,
A aparținut domnitorului A.I. Cuza
Muzeul Unirii, Iași*

*Carafă și pahare cu monogramă și coroană,
cristal Baccarat
Muzeul Militar Național "Regele Ferdinand I"*

*Pahar cu stema Principatelor Unite,
cristal Baccarat
Muzeul Unirii, Iași*

*Tavă din argint care a aparținut familiei Cuza,
cu monograma "A. C." și coroană
Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra Neamț*

*Tavă argintată cu stema Principatelor Unite
A aparținut domnitorului Al. I. Cuza
Muzeul Unirii, Iași*

*Fructieră argintată și trei platouri din sticlă, cu stema
Principatelor Unite
A aparținut domnitorului Al. I. Cuza
Muzeul Unirii, Iași*

*Fructieră din porțelan de Sèvres
din serviciul de masă al
domnitorului
Al. I. Cuza, cu stema
Principatelor Unite
Muzeul Unirii, Iași*

*Serviciu de ceai și cafea din argint: ceainic cu capac, cafetieră, zaharniță, vas pentru lapte, tavă cu stema Principatelor Unite
Atelier J. A. Angell, Londra, 1859-1860
Muzeul Național de Istorie a României*

*Bombonieră cu stema
Principatelor Unite și devizele
"Toți în Unu", „Cu puteri unite”
Muzeul Municipiului București*

*Lampă de epocă, din casa doamnei Elena Cuza
de la Piatra Neamț
Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra Neamț*

*Ceas pendulă, stil Napoleon III,
Atelier francez,
broz, alamă, marmură
Muzeul Național Cotroceni*

*Sfeșnic argintat cu șapte brațe și stema
Principatelor Unite
A aparținut domnitorului Al. I. Cuza
Muzeul Unirii, Iași*

Garnitură de salo
Muzeul Național al Satului
"Dimitrie Gusti"

*Canapea, lemn sculptat, aurit
Stil Napoleon III
Muzeul Național Cotroceni*

*Măsuță, lemn stucat aurit
Stil Napoleon III
Muzeul Național Cotroceni*

*Masă, lemn sculptat aurit,
placă de marmură
Stil Napoleon III
Muzeul Național Cotroceni*

*Masă cu blat de marmură albă
lemn sculptat, relief înalt aurit
Stil Napoleon III
Muzeul Național Cotroceni*

*Masă, (guèridon),
lemn sculptat aurit, marmură
încrustată, stil Napoleon III
Muzeul Național Cotroceni*

*Vitrină, lemn sculptat, aurit
Stil Napoleon III
Muzeul Național Cotroceni*

*Comodă Bahut, lemn lăcuit negru,
intarsie de sidef, alamă, placă de marmură
Stil Napoleon III,
Muzeul Național Cotroceni*

detaliu comodă

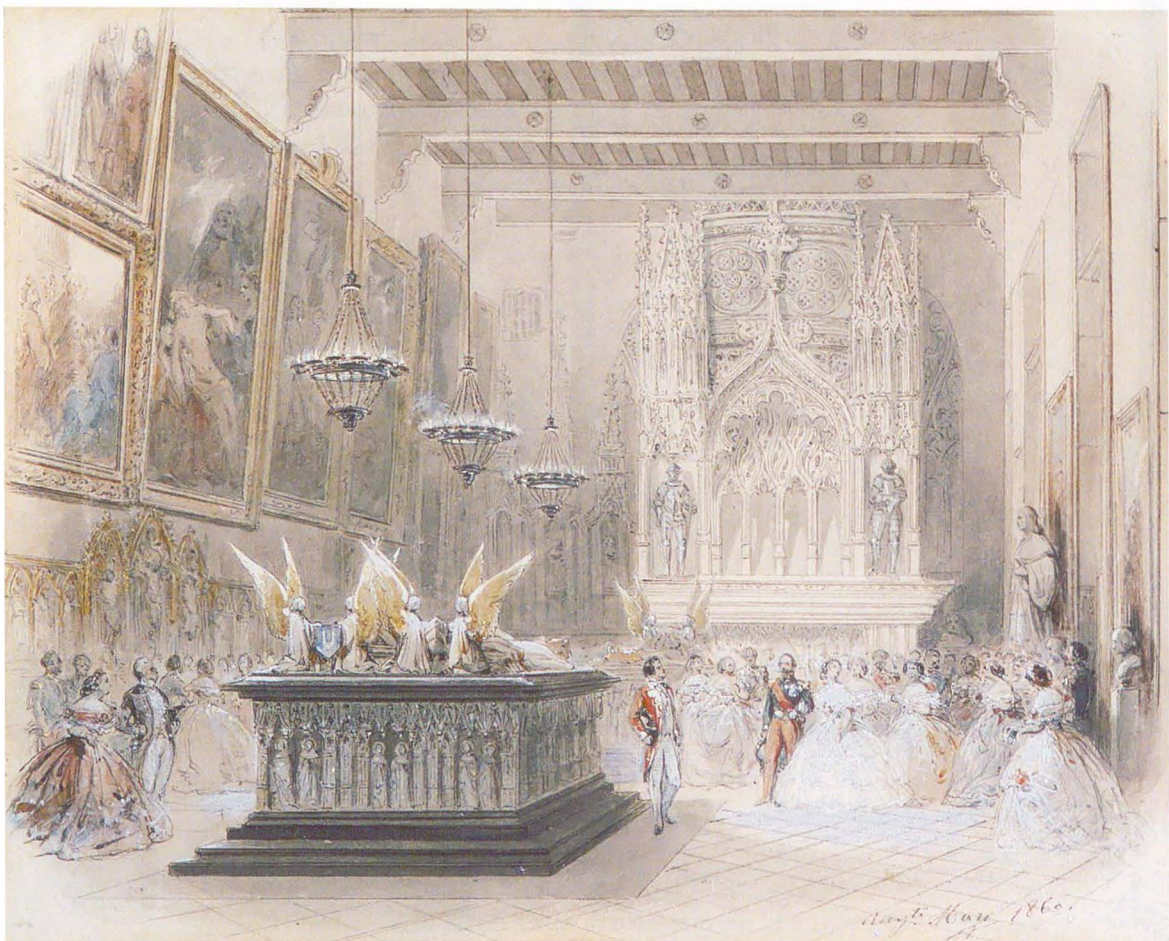
*Masă Boulle, stil Napoleon III
Muzeul Național Cotroceni*

*Vitrină, lemn mahon, furnir, pictură pe fundal
auriu, vernis Martin
Stil Napoleon III,
Muzeul Național Cotroceni*

*Secrétaire, lemn furniruit, pictură pe
fundal auriu, vernis Martin
Stil Napoleon III
Muzeul Național Cotroceni*

*Marc Auguste, Încoronarea împăratului Napoleon al III-lea,
acuarelă pe hârtie, 1860
Muzeul Național Cotroceni*

Messieurs les Membres du conseil de Famille

La gravité des circonstances dans les quelles je me
trouve me met dans l'obligation de vous exposer ma
situation embarrassée, et de vous demander les moyens
d'en sortir.

La rentière de Madame St. Leger fermière de
Buginăia, m'a prêté ses revenus de cette terre pour
deux plus d'une année.

Hier, j'ai appris que Monsieur Costaschi, fermier
de Barboși - Ilaceni, n'a pas payé le terme semestriel
de son bail, éché à la St Georges.

Or, vous le savez, je n'ai pas d'autres ressources
que les revenus de ces deux terres.

De plus, par suite ces arrangements pris avec Madame

Scrisoare a doamnei Elena Cuza,
către frații săi Dimitrie și Theodor
Rosetti, 22 mai 1877
Muzeul de Istorie Galați

Carte "Calendarul Curierului foaie intereselor generale
pe anulu 1872", legată în piele. Pe copertă coroană și
dedicația „Măriei Sale Doamnei Elena Cuza”
Muzeul Unirii, Iași

MĂRIEI SALE DOAMNEI

ELENA CUZA

Oficiul din Partea Unirii Iași

Neculai Cletinos

1872 1874

Domnisoarei Lucia Borș
Profesoară la Asilul „Elena Doamna”
București.

Bucure

Am primit scrisoarea mătălei. Am
merit aici un fel de mulțumire. Caut
și voi căuta din toate puterile să-mi obțin
iertare - dar voi reuși, vai - pentru nelegiuirea
ce am comis de a nu fi notat zi de zi
tot ceea ce Domnița mi-a vorbit în timpul
anilor cât am avut fericirea de a fi medic
curant al acestei sfinte femei. -

Idea mătălei de a înjgheba un muzeu
este fericită. Ca completare a convorbirii
ce am avut, confirm și în scris la
Asilul „Elena Doamna”

Scrisoare a dr. Petru Flor (medicul doamnei Elena Cuza) către dra. Lucia Borș,
autoarea primei cărți despre doamna Elena Cuza, profesoară la Asilul Elena Doamna

"Am primit scrisoarea mătălei. Caut și voi căuta din toate puterile să-mi obțin iertare, pentru nelegiuirea ce am
comis de a nu fi notat zi de zi tot ceea ce Domnița mi-a vorbit în timpul anilor cât am avut fericirea de a fi medicul
curant al acestei sfinte femei.

Idea mătălei de a înjgheba un muzeu este fericită. Ca completare a convorbirii ce am avut, confirm și în scris
că obiectele care au aparținut Domniței, de cari Ea s-a servit, ajunse în proprietatea mea prin largheța moldovenească a
fratelui Ei, reposatul Tudoriță Rosetti, le dăruiesc acestui muzeu. Aceste obiecte sunt: 1) Bastonul de care Ea s-a
servit până în ultimul moment; 2) Cleștișorul de argint cu care ținea țigara; 3) Portțigarul; 4) o casetă mică care-i servea
pentru țigări și o șuviță din părul Ei tăiată din cap după moarte.

Te rog să păstrezi această scrisoare de care te poți servi pentru obținerea acestor scumpe relique în orice
eventualitate, căci nu mai sânt tânăr și nu pot prevedea ceia ce-mi poate aduce ziua de mâine. Eu acum sânt în
București iar aceste odoare se găsesc în casa mea din Piatra Neamț."

21 Ianuarie 1935, București

Colecția doamnei dr. Mariana Păvăloiu

22 jan. 1937

București

CASA M.S. REGINEI MARIA

Mult stimată Doamnă,

Vin să vă mulțumesc
pentru deosebita plăcere
ce am resimțit o citind
viața „Doamnei Cuza”,
pentru care am avut
în tot de-auna un
adevărat cult. —

Întârzierea ce am
pus-o, pentru a vă aduce
mulțumirile mele, provine

Scrisoare a Irinei Procopiu, doamnă de onoare a Reginei Maria către Lucia Bory

22 Ianuarie 1937

București

Mult stimată Doamnă,

Vin să vă mulțumesc pentru deosebita plăcere ce am resimțit o citind
viața „Doamnei Cuza”, pentru care am avut în tot de-auna un adevărat cult.
[...]

Colecția doamnei dr. Mariana Păvăloiu

*Medalia Azilul Elena Doamna
1862, bronz patinat
Muzeul Militar Național "Regele
Ferdinand I"*

*Medalia Azilul Elena Doamna
1862, bronz aurit
Muzeul Militar Național "Regele
Ferdinand I"*

*Medalie aniversară a Azilul Elena
Doamna 1862-1912, bronz
Muzeul Național de Istorie a României*

Concept grafic, fotografiere,
prelucrare grafică, scanare,
tehnoeditare:
dr. Mihail Ipate

Conservator:
Mirela Gheorghe

Design expoziție:
Doina Moroianu

Echipa tehnică:
Ilie Dobroiu
Costică Voicu
Constantin Baniță
George Miru

Parte din fotografiile obiectelor
prezente în catalog
provin de la muzeele colaboratoare

Muzeul Național Cotroceni 2011

